

Úst do úst:

Pověsti ze Slezské brány

(z obcí Šenov, Vratimov, Paskov, Sedliště, Kaňovice,
Řepiště, Václavovice, Žabeň)

JIŘINA A JAROMÍR POLÁŠKOVI

DOBŘÁ 2009

Region Slezská brána je svazkem 8 měst a obcí, rozprostírá se na území mezi městy Ostravou, Havířovem a Frýdkem–Místkem. Menší část území tohoto regionu leží na levém břehu Ostravice — na území Moravy, větší část se nachází na pravém slezském břehu Ostravice — na území Těšínska. Členy svazku jsou města Šenov a Vratimov a obce Kaňovice, Paskov, Řepiště, Sedliště, Václavovice a Žabeň.

Území regionu Slezská brána bylo osídleno již v dávnověku, donedávna jsme o tom postrádali konkrétní důkazy. Zejména v posledních deseti až patnácti letech bylo objeveno více jak třicet nových archeologických lokalit, převážně z období pravěku a raného středověku, které se nacházejí na území regionu Slezská brána. Tímto územím patrně procházela jedna z vedlejších odnoží tzv. „jantarové stezky“, která vedla od Příbora a Staré Vsi nad Ondřejnicí ke Krmelínu, odtud k Vratimovu, přes Horní Datyni a Šenov dále k Těšínu a na sever k Baltu.

„Jantarová stezka“ měla několik dílčích tras, které vedly z Moravské brány podél Wisly k Baltskému moři. Hlavní trasy „jantarové stezky“ směřovaly od Bělotína přes Odry, Fulnek, Skřípov a Hradec nad Moravicí do Polska a také od Hranic na Moravě přes Příbor, Chlebovice a Staříč k dnešnímu Frýdku a odtud k Těšínu. Nezanedbatelné místo při vytváření této stezky, patrně již od paleolitu, zaujala distribuce vhodných štípatelných surovin k výrobě kamenných nástrojů — proužkovaného rohovce, křemenců, jakostních silicitů nebo sopečného skla — obsidiánu a také vzácných předmětů, jako byl např. jantar. Později po této stezce přicházeli také středověcí kolonizátoři — od severovýchodu Polané, od severozápadu Moravané z Opavska a Krnovska a také od jihozápadu Moravané a Němci.

Za Břetislava I. ve druhé polovině 30. let 11. století se pod suverenitu Přemyslovců přechodně dostaly jižní oblasti Slezska. V průběhu 12. století došlo k ustálení zemské hranice. Přemyslovci, patrně díky obratnému manévrování mezi znesvářenými příslušníky dynastie Piastovců, získali Holasickou kastelánii — severozápadní díl pozdějšího Opavského knížectví. Těšínsko a Bohumínsko přináležely k velkému Opolskému vévodství. Opolské vévodství do 13. století zaujímal celé Horní Slezsko, patřící tehdy k Polskému království. Kolem roku 1290 se někdejší velké Opolské knížectví fakticky rozpadlo na čtyři menší územní državy, podnět k tomu dala smrt knížete Vladislava Opolského v roce 1281. Jeho čtyři synové si rozdělili velké Opolsko na čtyři menší části — vzniklo tak knížectví Těšínské, Ratibořské, Bilské a Opolské. Měško Těšínský, nejstarší syn Vladislava Opolského, panoval v těšínském vévodství. Těšínsko ve 12. a na počátku 13. století bylo nejspíše populačně a také ekonomicky na nižší úrovni ve srovnání s hlavními teritorii českého státu a také se zbytkem Slezska a Krakovska. Kolonizace se výrazněji začala projevovat až na konci 13. století, síť městských obcí se začala ustavovat teprve od 2. poloviny 13. století. V tomto období vznikly všechny členské obce regionu Slezská brána.

Šenov, dříve zvaný též Šonov, Schönhof, Szenów či Krasne Dwory, patří k nejstarším obcím v oblasti. Vznik starší slovanské osady můžeme předpokládat již v průběhu 12. století, ještě před velkou lánovou kolonizací. Později byl Šenov alodním statkem ve vlastnictví šlechtických rodů z těšínského knížectví. První písemná zmínka o Šenovu pochází z rozmezí let 1302—1319, kdy byl v soupisu desátků vratislavského biskupství uveden pod názvem „Sonow“. Ve 14. století se zmiňují jako majitelé Šenova šlechtici s predikátem Šašek ze Šenova. Pravděpodobně po roce 1549 bylo šenovské zboží vyňato z majetku těšínských knížat a prodáno Sedlnickým z Choltic. V roce 1576 Šenov přešel do majetku Srbenských z Hřířtš. Skrbenští v obci vystavěli rozlehlý renesanční zámek, který byl bohužel v roce 1927 rozbořen. Ze zámeckého areálu se dochovala pouze budova správce panství, dnešní Základní umělecká Viléma Wünscheho, vyzdobená sgrafitem podle návrhu téhož autora. Nejvýznamnější památkou v městě je pozděně barokní kostel Prozřetelnosti Boží, označovaný jako „Perla Slezska“, který byl postaven v roce 1764.

K ekologicky cennému území patří přírodní památka „Meandry řeky Lučiny“ a zachovalý zbytek rozsáhlé rybníční soustavy. Ke krásným procházkám vybízí Pežgovský les, lesní komplex Bobčok a zámecký park. V roce 1998 byl Šenov povýšen na město, v současné době zde žije 5 300 obyvatel převážně v rodinných domcích. Kromě sportovních areálů zde také působí Šenovské muzeum a knihovna. V Šenově se narodil, dlouhá léta žil a působil akademický malíř, národní umělec Vilém Wünsche (1903—1984).

Vratimov vznikl pravděpodobně na přelomu 13. a 14. století, ačkoli první písemná zmínka o něm pochází až z doby kolem roku 1305. Městem se stal

teprve po druhé světové válce. Z tradiční lidové architektury na jeho území dnes již takřka nic nezbylo — město je to moderní, s dobrou občanskou vybaveností, s velkým kulturním domem, kinem a knihovnou. Současný Vratimov tvoří dvě městské části, které v minulosti představovaly dvě samostatné obce — Vratimov a Horní Datyně.

Ves Horní Datyně původně náležela k šenovskému panství, první písemná zmínka o ní pochází z roku 1622. Turistům nabízí dobré možnosti k výletům do méně známé oblasti v povodí říčky Datyňky, přes Datyňský les do Řepiště, na Mlzáky nebo přes Kaňovice a Bruzovice k Žermanické přehradě. Území je o to zajímavější, že zde v nedávné době na několika místech byly nalezeny doklady kamenné štípané industrie z období pozdního paleolitu, například ve Vratimově — Adámkové. K procházkám a projížďkám na kole je také možno využít příměstský les Důlnák nebo cykloturistickou stezku podél řeky Ostravice.

Paskov, dříve označovaný jako městečko, patří s velkou pravděpodobností mezi nepočtené osady, které v Pobeskydí vznikly ještě před začátkem zákupní kolonizace. Nelze vyloučit založení Paskova již ve 12. století, osada určitě existovala v 1. polovině 13. století. V té době spadala pod vliv velmože Kondráda z Plavče. V roce 1267 se zmiňuje les v Paskově — „in Paztecowe“. Nejstarší dřevěný kostel byl v Paskově postaven pravděpodobně již v roce 1368, v době, kdy vesnici držel leník olomouckého biskupa jménem Markvart. Kostel stál přibližně ve stejném místě jako dnešní barokní chrám zasvěcený sv. Vavřinci, který byl postaven v letech 1740—1746 a později stavebně rozšířen. Největší nemovitou památkou na území obce je rozsáhlý barokní zámek, který v letech 1640—1646 nahradil starší renesanční zámek.

Kaňovice patří k málopočetné skupině obcí, jejichž datum založení dobře známe. Podle listiny majitele frýdeckého panství Jana Bruntálského z Vrbna byl dán podnět k založení obce 29. října 1613. Svoje jméno dostala údajně podle úředníka, který založení provedl — jmenoval se Káňa. Kaňovice nepatřily k největším obcím, podle urbářů zde bylo 22 zemědělských usedlostí. Obec v minulosti připadala pod nedaleké Bruzovice, kam však nevedlo žádné silniční spojení. Teprve po vybudování nové cesty z Frýdku do Šenova v letech 1839—1840 mohli zdejší žáci chodit do Sedliště. Školu v Kaňovicích postavili v letech 1873—1874. Obec byla elektrifikována jako jedna z posledních na Frýdecku, s výjimkou horských obcí. Stalo se tak v roce 1938. Na území obce se dochovalo několik tradičních usedlostí, je zde také již nefunkční dřevěný větrný mlýnek, v nedávné době na rozhraní katastru Kaňovic a Bruzovic bylo nalezeno rozsáhlé opevnění, patrně středověkého původu.

Řepiště vznikly na přelomu 13. a 14. století, první zmínka o obci samé pochází z doby kolem roku 1305. První dochovaná písemná zpráva o osadě ji zaznamenává pod názvem „Baruthow“. Vesnici založili kolonisté, kteří alespoň

zčásti přišli z Lužice pod vedením lužického rodu Baruthů, jejichž sídelní hrad ležel v místech dnešní vesnice Baruth über Bautzen u města Senftenberk v Německu. Pojmenování Řepiště bylo zachyceno v dochovaných pramenech až v roce 1450.

Nejstarší památkou v obci je dřevěný kostel sv. archanděla Michaela. Starší stavba vznikla patrně po polovině 15. století, současný kostel se poprvé zmiňuje v roce 1654. Dříve se podobal kostelu v nedalekých Sedlišťích, při opravách v letech 1867—1891 byl výrazně přestavěn a zjednodušen.

Na území roste několik pozoruhodných stromů, místní cihelna využívala velká ložiska kvalitních cihlářských jílu. V místní trati Gajdula (Zapadlisko) jsou pozůstatky středověkého hrádka, stopy po dalším nalezneme na rozhraní katastru Řepišť a Vratimova v trati Zaryje. V posledním období na okolních polích bylo nalezeno větší množství dokladů štípané kamenné industrie, úlomků neolitické keramiky a dokladů po osídlení tzv. Púchovskou kulturou z mladší doby železné.

V obci se narodil významný divadelní pracovník a režisér Oldřich Stibor (1901—1943), podobně se zde narodil, žil a tvořil učitel a básník Bohumil Pavlok (1922—2002).

Vesnice Sedlišť vznikla na přelomu 13. a 14. století jako produkt emfyteutické kolonizace, s velkou pravděpodobností alespoň zčásti prováděné Lužickými Srby na půdě, kterou získal lužický šlechtický rod Barthů de Barutswerde v příhraničním území Opolského knížectví. Poprvé je osada „Sedlicz“ zmíněna kolem roku 1305 v soupisu desátků, který byl sepsán na popud tehdejšího vratislavského biskupa Henryka I. z Wrba.

Nejvýznamnější nemovitou památkou na území obce je dřevěný kostel Všech Svatých z roku 1638, který stojí na místě starší dřevěné stavby, zmiňované poprvé již v roce 1447, která byla oproti dnešnímu kostelu zasvěcena Nejsvětější Trojici.

Již v roce 1865 založili rolníci a chalupníci v této obci občanskou knihovnu, v roce 1870 „Občansko—rolnickou besedu v Sedlišťích“. Podnětem pro ustavení národopisného sdružení „Sedlišťané“ se stala oslava 60. výročí zrušení robotních povinností v této obci v roce 1908. „Sedlišťané“ sesbírali historický a etnografický materiál a vystavili jej ve třech tzv. „selských jizbách“ v Sedlišťích. V roce 1923 založili „Slezské národopisné sdružení Sedlišťané pro Těšínsko a Hlučínsko“, které po celé období první republiky bylo nejagilnějším sdružením v kraji.

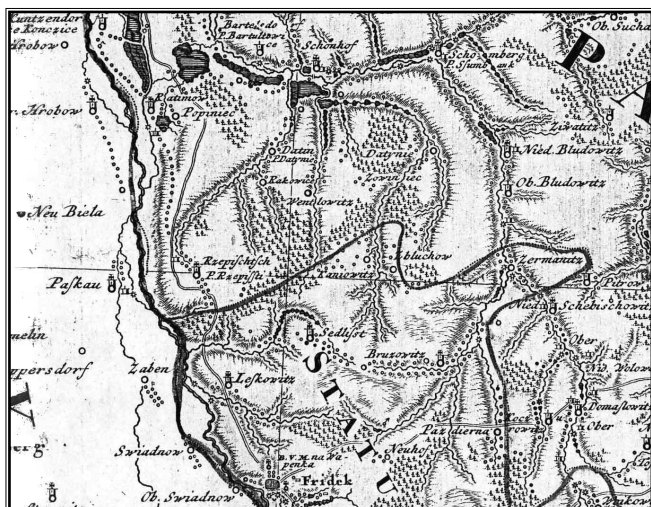
V obci je muzeum „Lašská jizba“, kolem dřevěného kostela na starém hřbitově vzniklo lapidárium lidových náhrobků. Je zde také pohřben lašský básník Bohumil Marek z Bašky. Na novém hřbitově jsou náhrobky známého národního buditele a lékaře — lidumila MUDr. Augustina Petra (1824—1894) a vlastivědného pracovníka, novináře a organizátora kulturního života Joži

Vochaly (1892—1965). Na tzv. Babí hoře, někdy též zvané Černá zem nebo Bezručova vyhlídka, byl v roce 1932 postaven památník zrušení roboty, nazvaný „Osvobozená půda“.

Obec Václavovice byla součástí někdejšího šenovského panství. Vznikla pravděpodobně již na přelomu 13. a 14. století, nejstarší dochovaná písemná zpráva pochází z doby kolem roku 1302—1305, další pochází z roku 1440. Původně patřila příslušníkům blíže neznámého šlechtického rodu — na osobu lokátora snad odkazuje název „Wenceslaowitz“. V obci je několik dokladů lidového stavitelství — dřevěné a zděné domky, kapličky u Skupňů a na Kopťově. K rekreačnímu využití může sloužit lesní oblast „Ryninka“, stejně jako „Chobotova alej“ a lesní alej „Kobylunka“.

Žabeň byla původně součástí paskovského panství a jako taková se poprvé připomíná v roce 1650. V minulosti byla zvána Žabno, též Žabné. Vesnice leží 4,5 km severozápadně od Místku, původně po levé straně okresní silnice z Místku do Ostravy po obou stranách říčky Olešné. Uprostřed obce stojí kaple zasvěcená sv. Fabiánovi a sv. Šebestiánovi, postavená kolem roku 1838. V obci stojí zbytky dvora majitele paskovského panství Vintíře, hraběte Stollberga ze Stollbergu. V blízkosti obce byl v roce 1983 otevřen nový moderní kombinát na výrobu celulózy Biocel v Paskově.

Přijměte, prosím, naše pozvání do regionu „Slezská brána“ a zaposlouchejte se do příběhů z dávných časů, které si vyprávěli naši předkové. Šenovská meluzína už naříká a kvílí strašidelný příběh o potrestání zlého šenovského zámeckého pána...

Pověsti ze Šenova

ŠENOVSKÁ MELUZÍNA

Je tomu již několik desetiletí, co zbourali starý šenovský zámek. Na nádvoří měl pěkné arkády a v mnoha světnicích množství starého a pozoruhodného nábytku. Majitelé Skrbenští z Hříště prý byli ke svým poddaným nemilosrdní a proto poddaní ze Šenova, Řepišt, Radvanic, Datyně, Petřvaldu a jiných vsí v posledním roce panování císařovny Marie Terezie poslali do Vídně poselstvo se stížností na kruté pány.

Jednou panský kočí zapřahal koně do kočáru k pravidelné odpolední výjížďce. Blížila se bouřka a přesto pán naporučil, aby vyjeli. V dálce se černaly temné mraky, když tu uprostřed cesty si hrálo malé dítě. Kočí chtěl zastavit a dítě odnést z cesty pryč, ale pán mu vytrhl z ruky bič a bil koně tak, že vyrazili jako vítr. Něco úpěnlivě zanaříkalo a vítr silně zadul. Už byli daleko pryč a ve větru stále slyšeli příšerný dětský pláč. Když kočár vjel do šenovského zámku, spustil se silný liják a stromy v zámeckém parku skučely pod nápory větru. Šenovský pán si stále zakrýval rukama uši a nic jej nemohlo zbavit onoho strašlivého nářku.

Od té doby nikdy nenašel klid, musel neustále bloudit z jednoho místa na druhé, od zámku k zámku a všude jej doprovázely děsivé zvuky. Pak se do-

zvěděl, že musí přivolat vládkyni větru Meluzínu. Ta mu za trest uložila, že musí po celou vybírat protivný hmyz z kožichu jejího velkého psa a pokud přestane, tu se ona probudí a opět začnou jeho mysl trýznit nářky nevinného dítěte. Pán za chvíli umdléval při práci a poprvé v životě poprosil svého kočího, aby mu pomohl. Tak se střídali, ale hmyzu neubývalo. Tu kočí dostal nápad, odběhl v noci do nedaleké vesnice a skoupil tam kuřata a trochu prosa. Psovi nasypali prosu do kožichu a kuřata se hned rozeběhla a zobala prosu i hmyz, takže pes poklidně dřímá a neprobudil svou paní Meluzínu.

Pán se sluhou uprchl a od té doby jej Meluzína všude hledá a je občas slyšet její kvílivý a naříkavý hlas. Pána pak až do smrti pronásledovalo svědomí a svůj dřívější krutý život napravoval dobrými skutky.

OHNIVÁ RUKA V ŠENOVĚ

Šenově stojí nádherný rokokový kostel zasvěcený Prozřetelnosti Boží, který byl postaven v roce 1764 údajně dle projektu stavitele Jakuba Pánka, který ve stejné době stavěl ve Velkých Hošticích na Opavsku farní kostel sv. Jana Křtitele pro Ignáce Dominika Chorynského z Ledské. Šenovský kostel byl dříve nazýván perlou Slezska. K jeho založení se váže pověst o potrestání pyšné hraběnky Antonie Podstatské z Prusínovic. Její druhý manžel Karel Skrbenský z Hříštně měl v době dokončení stavby kostela 81 let. Všechny záležitosti týkající se stavby kostela vyřizovala hraběnka Podstatská. Údajně velmi opovrhovala prostým lidem a sedláky, kteří podle ní strašně smrděli hnojem. Proto architektovi nařídila změnu plánů kostela. Na panskou oratoř nechala zřídit kryté klenuté schodiště, které spojovalo chrám se zámeckým parkem.

Onoho neznámého dne roku 1764 se konala v šenovském kostele jedna z prvních bohoslužeb. Mše začala poté, co panstvo usedlo na svých místech v lóži nad hlavami vesničanů. V tento den hraběnka použila poprvé schodiště, aby nemusela procházet mezi lidmi, kterými opovrhovala. Kněz hovořil o prstu boží spravedlnosti, který jednou označí každého hříšníka. V tom okamžiku se na zdi chrámu nad hlavou hraběnky objevila přízračná bíle zářící ruka a prstem rovnou ukázala na ni! Šokovaná hraběnka dostala záchvat, z bohoslužby musela být odvedena, těžce onemocněla a krátce na to zemřela.

Pohřbit ji museli urychleně, neboť její tělo začalo strašlivě zapáchat po hnoji. Bílá ruka se pak ještě dlouhý čas zjevovala na stropě kostela vždy ve výroční den hraběnkina tragického konce, aby připomínala hříšnost pýchy.

Zázračné zjevení bílé zářící ruky v šenovském kostele se může zakládat na pravdě. Chránová loď je orientována ve směru východ—západ. Sluneční

světlo vstupuje dovnitř několika málo průhlednými místy v jinak temných oknech mířících povětšinou k jihu. Světlo s přibývajícím dnem postupuje po severní stěně, v níž byla šlechtická oratoř i východ do zámeckého parku. Za jistých okolností mohlo být dosaženo toho, aby úzký svazek slunečních paprsků v předem vypočteném okamžiku ozářil obraz bílé ruky, vytvořený na vybraném místě nad oratoří látkou, která byla schopna odrážet světlo. Zjevení bílé ruky mohlo později zmizet při vymalování kostela a jen pověst připomíná hraběnku Antonii Podstatskou z Prusínovic.

O WASRMANOVI

Na jaře roku 1889 vzpomínal P. František Havlas (1857—1927) na svoje dětství, které prožil v obci Křivce nedaleko Bartovic u Ostravy. Na rozdíl od mnoha jiných vypravěčů svoje vzpomínání vlastnoručně zaznamenal. Mezi příběhy najdeme také pověsti o vodnících, kteří žili v řece Lučině mezi Šenovem a Batovicemi.

Na řece Lučině, která tekla nedaleko panských polí u Bartovic, stavěli zástavu k zadržování vody. V poledne seděla na břehu Lučiny stařenka Havlasová a jedla chlebovou placku. Tu k ní přiběhl malinkatý chlapec v zeleném fráčku s červenou čepičkou a s červenýma očima. Běhal po hrázi zástavy tam a zpátky a pak zmizel. Odpoledne se na stejném místě stalo neštěstí jednomu dělníkovi, který pracoval na zástavě.

ŠENOVSKÝ WASRMAN

V šenovském potoku Olšůvce žil velmi zlý vodník, který s oblibou topil lidi. Jednoho muže utopil, i když bylo zrovna málo vody. Vtlačil mu obličej do vody a nebožák za chvíli utonul. Vodník také pouštěl po vodě pentle a šňůrky, na které lákal malé děti, a sotva vkročily do vody, hned je utopil.

Až jeden sedlák z Bartovic na šenovského vodníka vychytračil. Oral u řeky Lučiny a vodník jej lákal k řece, sedlák však na něj začal házet kamenné „bryly“. Vodník se rozzlobil, vyběhl z vody ven a nevšiml si, že vkročil do lýčené oprátky. Pak jej sedlák zapřáhl do pluhu, poháněl jej bičem a vodníkem pooral velký kus slínovité země. Navečer ho doma uvázal k lípě ve dvoře a šel za večerí. Pochválil se před sousedem, jak zdatného orače si opatřil a soused nelenil a na truc rozvázal uzly, kterými byl vodník svázán a vodníka pustil. Sedlák se pak musel mít hodně na pozoru, aby se nepřipletl k Lučině vodníkovi do rány.

O HRANEČNÍKU

Jeden hospodář z Bartovic vytahoval zvečera hraniční kameny a vsazoval je hlouběji do susedova pole. Měl z toho náramnou radost, že nikdo na to nepřišel. Vesele ukradený kus půdy pooral a zasel na něm obilí. Po čase se mu začalo dařit hůře a hůře, až jednoho dne zemřel. Po smrti musel za trest každou noc valit velký kulatý kámen po svém poli. Dědici jeho majetku z toho měli pramalou radost, když měli pravidelně jednu část pole celou zvalenou.

SVĚTLÍCI NA ŠENOVSKÉM HŘBITOVĚ

Stařenka z Podlesí šla na roráty do Šenova, staříček ji vyprovodil alespoň k císařské silnici. Bylo mrazivé prosincové jitro a ještě se nestačilo ani rozbřesknout. Tu k nim přiběhl „světlík“, že si na něj skoro mohli sáhnout a vedl je kousek cesty, až najednou zmizel. Udělali ještě krok a oběma jim ujely nohy a spadli do veliké jámy, ze které se nemohli na žádnou stranu hnout. Seděli v jámě na bobku a „světlík“ dlouho obíhal kolem jámy a byl stále jasnější, že z toho skoro strachem umřeli. Ráno zmizel, a když se rozbřeslo, objevili, že spadli do úvozu, který vedl z pole do dědiny. A vy nevíte, kdo to byl světlík? No přeci „světloňoch“ — člověk, kterého Bůh potrestal za daremný život, musel po mnoho let sloužit světlem pocestným, kteří šli nocí. Patřilo se mu za službu poděkovat: „Odpust' ti to Pámbů.“

O NEKŘTĚŇÁTKU

Pradědeček P. Františka Havlase slyšel coby malý hoch v trní u Hlisníkovy chalupy plakat malé dítě. Opakovalo se to pak každý den v různou dobu, vždy křičelo malé dítě, které nebylo vidět. Vyprávěl to doma a hospodář vzal košilku od křtu svého dítěte, v níž bylo neseno domů, a zanesl ji do těch míst. Tam se pomodlil, košilku hodil do trní a křik jednou provždy ustal. Křičela to dušička nekřtěňátka, které někomu krátce po narození zemřelo a jeho dušička musela zůstat na zemi a bez křestní košilky nemohla na nebesa.

O NAPÁLENÉM ČERTOVI

Stryk Jura vykládal o ošizeném čertovi, kterého napálil šenovský kovář. Kovář jednou potkal čerta a vsadil se s ním, kdo výše něco dohodí. Čert přivlekl z pekla silný železný trám hroznivé velikosti, byla to zápora ke vratům do pekla, popadl ji obouř a vyhodil. Až za tři dny se ozvalo silné hučení a zápora spadla s oblohy dolů a zarazila se tak hluboko, že kovář měl co dělat, aby ji do večera vytáhl. Už se strachoval, co s ním bude, protože záporu skoro nezvedl, natož aby ji vyhodil na oblohu. Proto se uchýlil ke lsti a kýval na měsíček, kde je jeho bratr kovářem, aby chytil železo na kování pro nebeské ovečky, ať mu nespadne dolů. Čert s hanbou utekl do pekla, že až tak vysoko nedohodí, a čerti se mu smáli, že se nechal napálit.

Pak se čert vrátil z pekla na svět a soutěžili s kovářem v hvízdání. Čert hvízdal tak silně, že se stromů opadalo všechno listí. Aby čert neohluchl, nechal si od kováře přikrýt hlavu velikým drnem a ten jej rýpl velikým perlíkem, až čertovi tekla krev z uší. Pak se ložili o úrodu, kterou ten druhý vypěstuje. A dali se do společného hospodaření. Jeden rok chtěl čert spodek úrody a dostal pšeničnou slámu, druhý rok chtěl vršek a tak dostal řepné chrásky. Nalobeně se vrátil do pekla a už nikdy nechtěl nic mít se šenovským kovářem.

ČERT V ŠENOVSKÉM KOSTELE

Na oltářem v šenovském kostele Prozřetelnosti Boží seděl čert a číhal, kdo z lidí se přetvařuje a má při bohoslužbě hříšné myšlenky nebo dokonce kleje. Docela se mu dařilo a pomalu si nestačil hříšníky zapisovat, jak se neslušně chovali. Jedna ctnostná panna jej pro svou velikou zbožnost spatřila. Viděla, jak nemá na kůži, na kterou si to všechno zapisoval, už volné místo a tak ji chytil do pazourů a do pysku a kůži roztahoval. Najednou mu z pysků vyklouzla a čert drcnul hlavou do kostelní stěny. Panna se začala smát, protože jej jako jediná viděla a čert ji také pilně zapsal. Od té doby v Šenově nebylo jediného, kdo by neměl nějaký hříšek zapsaný u čerta.

Proto na ochranu před čertem měli v Šenově svůj osobitý recept. Kdo zíval, musel si dát dlaň před ústa a ještě si pak před pusou udělat křížek, aby se mu tam čert nedostal. Podobně mohl vypít čerta ten, kdo pil vodu ústy přímo ze studánky a ne z dlaní.

PYTEL SUŠENÝCH MUCH

Jeden manžel byl velmi prchlivý a často lál své ženě pro sebemenší maličkost. Jednou se dohřál a zavolal si na pomoc čerta, aby mu svou údajně daremnou ženu odevzdal. A čert nelenil a ochotně si pro ni přišel a prý co za to. Hospodář zchládl a uvažoval, co by po čertovi honem chtěl, aby mu nedonesl ženu do pekla. Pak se klepl do čela a zvolal: „Dones mi pytel sušených much!“ Ty čert pohotově neměl a tak se musel rozezlený vrátit do pekla bez slíbené duše. Od té doby manželé spolu vycházeli moc dobře a nebylo mezi nimi už více křiku.

TAJNÁ CHODBA Z ŠENOVSKÉHO ZÁMKU

Roce 1388 se Šenov připomíná jako zvláštní samostatný statek. Ve 14. a 15. století sídlili v Šenově zemané, kteří se po něm i psali: Šašek ze Šenova v roce 1388, Vavřinec Šašek v letech 1423—1435, Mikšík v letech 1440—1450 a Jan Lvík v letech 1440—1456. Není tedy vyloučeno, že Šaškové měli v Šenově vlastní sídlo v podobě menší tvrze. V letech 1436—1450 se šestkrát vyskytuje v různých listinách jméno Niklíka ze Šenova, podobně se v roce 1481 uvádí šlechtic Mikuláš Lvík ze Šenova a v roce 1496 Jan Lvík ze Šenova. Přesné umístění jejich rodového sídla, pravděpodobně menšího hrádku, není doloženo archeologickými nálezy. Panuje domněnka, že bylo totožné s umístěním pozdějšího, dnes již neexistujícího zámku.

Podle starší tradice tvrz údajně stávala také v místě pozdějšího hospodářského dvora, zvaného „Škrbeň“. Prý se mělo jednat o první sídlo Skrbenských z Hříště v Šenově, než si vystavěli u kostela nový renesanční zámek. Ze staré tvrze měla vést podzemní chodba, která prý byla napojena až do nového zámku. Traduje se, že na několika místech měla být chodba překopána.

JAK SKRBENŠTÍ ŽALOVALI NA SVOU PŘÍBUZNOU

Zajímavá zmínka o bratřech Skrbenských, svobodných pánech z Hříště a Šenova, pochází z roku 1675. Pravděpodobně se jednalo o Jana Jaroslava a Jiřího Fridricha Skrbenského, který byl soudcem zemským knížectví opavského. Oba svobodní pánové žalovali na Hedviku Kateřinu Matouškovou, rozenou Skrbenskou, tedy na svou příbuznou, že jim v dopise napsala, jakoby oni „múdíř pánové baronové byli“. Strýcové Hedviky naříkali na újmu dobré

cti a slávy své, která se jim stala na diplomu, přiřčením nižší hodnosti, kterou oni neměli. Zemský soud jim odpověděl, že žalovaná Hedvika není povinna na žalobu odpovídat, neboť soud neshledal žádného provinění proti šlechtickému titulu, když mnozí svobodní pánové si často uvádějí baronský titul. Obdobně dopadla žaloba pana Jiřího Skrbenského, který žaloval, že paní Matoušková, rozená Skrbenská, mu v dopise, navrch svého listu „náležitého titulu nedajíc“, napsala pouze „pa pa“. Soud však uznal, že „slova „pa pa“ podle chvalitebné zvyklosti této země jinačeji natahované bejtí nemohú než „panu panu“ a že teda panu žalobníku na dobrej cti a slávě nic neublížila“.

LUTERKA ĎÁBLOVA

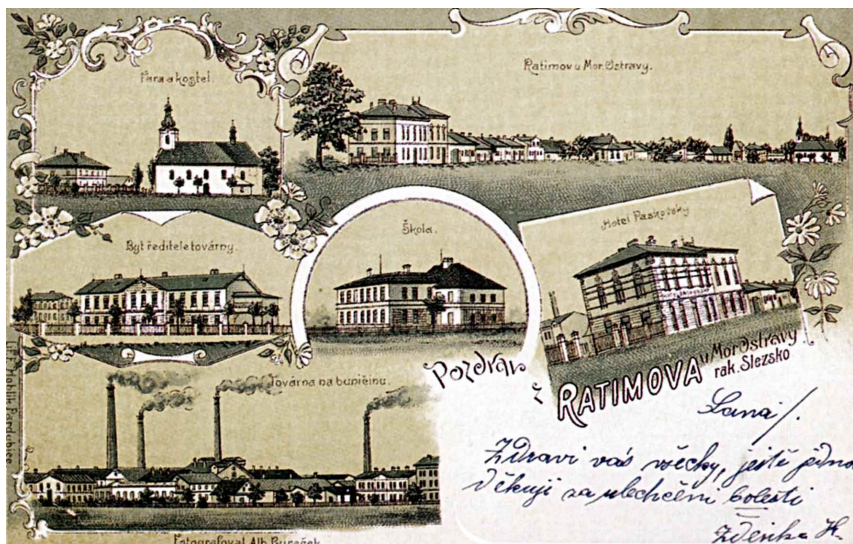
Majitelé šenovského panství Skrbenští z Hříště byli dlouhý čas horlivými stoupenci náboženské reformace, podobně jako většina tehdejší venkovské šlechty Jiří a Václav Vlček z Dobré Zemnice, Karel Mitrovský, Jan, Albrech a Petr Sedlničtí, Bernard Marklovský na Bludovicích, Adam Borek na Vendryni, a další. Za Jana Skrbenského, který byl 25. listopadu 1658 jako první příslušník svého rodu dědičně povýšen mezi svobodné pány v království českém, šenovský kostel sloužil k bohoslužbám místním evangelíkům.

Dne 25. března 1654 byl na základě císařova rozkazu uzavřen, zapečetěn a evangelická bohoslužba byla v Šenově zakázána. Pravděpodobně na základě udání v noci z 8. na 9. září 1659 vpadl fryštátský arcikněz Otík z Dobřan s žoldněři a pacholky do Šenova, rozkázal vylomit zámeckou bránu, nechal ztlouci mušketyra Šebestiána a písaře Jáchyma. Zámek vyrabovali, pobrali peníze, stolní stříbro, šaty, jídlo a pohaněli manželku Jana Skrbenského — Juditu, rozenou Bruntálskou z Vrbna, že jest „luterka ďáblova“. Jan Skrbenský si na toto nepřístojné chování stěžoval spolu s dalšími šlechtici listem adresovaným samotnému císaři ještě v roce 1663.

Šenovští evangelíci se údajně scházeli k tajným bohoslužbám na zámku, patrně v domácí zámecké kapli, o jejímž umístění nebo vybavení nevíme nic konkrétního.

Pověsti z Vratimova

PRAVDA O VRATIMOVSKÝCH HRÁDCÍCH

Málokdo ve Vratimově dnes ví, že na katastru města v minulosti stávaly dva hrádky. Kupodivu se o nich nezachovala žádná pověst — svědčí to o jejich velmi dávném zániku. V roce 1488 se zmiňuje jako alodní vlastník Vratimova šlechtic Jiří Meysel, v listině z roku 1489 je jeho jméno uvedeno česky — Jiří Mnišek. Pozůstatky první vratimovské tvrze se nacházejí v místech západního cípu ukončení táhlého pole, rozprostírajícího se od někdejší výdušné jámy Dolu Paskov v Řepišticích směrem k Vratimovu. Na západě a severu je pole ohraničeno srázem říční terasy řeky Ostravice a na východě údolím bezejmenného potoka.

Lokalita se skládá z malé plošiny jazykovitého výběžku o rozměrech cca 15 × 8 m, která kolmo vystupuje z hrany říční terasy. Na tuto plochu navazuje šijový příkop, z něž k centrálnímu platu pokračuje extrémně úzký a ostrý hřeben délky asi 13 m s šířkou maximálně 0,5 m. Kromě přístupové strany, odkud je tvrz chráněna úzkým krčkem a příkopem, tvoří její přirozenou ochranu velmi strmé svahy spadající k řece Ostravici. Tvrz byla snad součástí většího

hospodářsko—sídelního areálu, o kterém se literatura občas zmiňuje, a který se rozkládal patrně v prostoru dnešního pole. Dnes jsou její pozůstatky tak nepatrné, že je stěží najde i odborník.

Také další středověká lokalita strážního hrádku se nachází ve Vratimově — Zaryjích na úpatí říční terasy řeky Ostravice. Hrádek se dá snadno najít, půjdeme—li po horní hraně terasy směrem po proudu řeky od areálu výdušné jámy bývalého dolu Paskov. Asi v půli cesty mezi dvěma sloupy vysokého napětí se lokalita nachází. Hrádek není nijak s říční terasou spojen, rozkládá se na výrazném kopcovitém útvaru při úpatí říční terasy. Centrální plato je protáhlého trojúhelníkového tvaru s hlavní osou rovnoběžnou se směrem řeky a říční terasy. Ob hrádky vznikly někdy na přelomu 13. a 14. století a zanikly někdy v průběhu 14. nebo na začátku 15. století. Rozsahem nebyl příliš veliké a jejich zástavba včetně opevnění byla provedena ze dřeva.

O MOŘE Z VRATIMOVA

Jak už tomu bývá, některé nově narozené děti přicházejí na svět s ostrými ozoubky — ony to vlastně zuby nejsou, jenom taková ostrá skořepinka. Dojde—li k tomu, že kojeneček poraní při saní mléčné bradavky své matky nebo kojné, až dospěje, bude škodit lidem a bude si žádat teplou lidskou krev. Takové dítě, bez výhrad to bývá vždy holčička, se stane „můrou, morou“ — Succubem. Bere na sebe podobu bílého ženského přízraku, který se do obydlí nic netušících a spících lidí vkrádá v podobě stébla slámy, jindy jako táhlý bílý stín anebo jako bílá kočka. Můry dusí lidi ve spánku, bez rozdílu děti, muže i ženy, škodí také zvířatům, stromům a rostlinám. Můra je žijící osobou, jež se do své démonické podoby proměňuje jenom v noci. Osobě, o níž bylo známo, že je můrou, bylo potřeba darovat čerstvý chléb, který nemohla odmítnout, a tím se dotýčný, který ji obdaroval, zbavil jejího škodlivého vlivu. Kromě Succubů v ženské podobě existovali také Incubové — morousi v mužské podobě. Dobrým ochranným prostředkem prý také bylo zrcátko ukryté v záhradě, ve kterém se mora zhlédla a aniž člověku ublížila, následně utekla.

Paní Božena Konůpková nám vyprávěla „strašlivý příběh“. Ve Vratimově žil před sto padesáti lety jeden švec, na kterého měla tuze spadeno „mora“. Sotva se setmělo a přišel večer, na ševce padla strašlivá únava, hlavu neudržel zpřímá a svalil se do postele jako měch mokrých otrub a spal a spal až do bílého rána. O to horší bylo ranní procitnutí — košile na hrudi rozhalená a krk a celá prsa nesly stopy kousání a sání krve. Už si s ní nevěděl rady, co mu kdo poradil, to také vyzkoušel. Až jedna roba mu poradila, aby večer „poscal metlu a postavil ju hore kopytami ku ložu“. Ještě se měl pokropit svěcenou vodou.

Přišel večer, švec poctivě počural pometlo, i když nad tím kroutil hlavou, a postavil ho obráceně ke stěně za pelest postele. Kolem půlnoci něco začalo pištět u lůžka. Švec rozsvítil lampu a tu mu něco vrazilo do lampy, že hned křápla na zem a byla zase tma. Někdo se po něm sápal, ale švec nelenil, popadl pometlo a začal jím mlátit kolem sebe. A že měl pádnou ruku, ráno užasl — zdravila ho sousedka a uctivě mu uhýbala stranou. Není divu, byla samá modřina, jak ji v noci „zvalil“ metlou. A od té doby od „mory“ měl nadosmrtní pokoj. Jen se nemohl nikomu pochválit, která roba je tou „morou“. To by se zle vedlo nejenom moře, ale také jemu samotnému.

HLEDAČI POKLADŮ DOSTALI STRACH

Je tomu již tuze dávno, co v Horních Datyních, které jsou dnes součástí Vratimova, žil starý a velmi zkušený čaroděj. Podle hlíny poznával, jestli jsou někde pod zemí ukryté poklady či nikoli. Jedenkrát mu tři mužové přinesli trošku hlíny a prosili ho, aby jim řekl, mohou—li na tom místě najít něco vzácného. Ten čaroděj tu hlínu pozorně zkoumal, prohlížel si ji mezi prsty, proti světlu, nahřívá ji nad svíčkou a ještě dlouho s ní něco tropil, až ji řekl: „Jděte do Frýdku k Panně Marii na Vápenkách a tam se po tři dny modlete. Potom přijďte zase ke mně a já už vám řeknu, co máte dělat.“

Ti tři udělali, jak jim poručil. Jakmile se vrátili, čaroděj jim hned oznámil: „Jste na stopě velikého pokladu, bude to samé stříbro. Kopejte na tom místě, dobře při tom uvažujte a hlavně buďte stateční. A ještě od vás dostanu tři zlatky, za takovou dobrou zprávu.“ Potom je propustil.

Ti tři přišli domů a hned si začali chystat potřebné nářadí. Následující noc se pustili do díla. Na tom místě, jak prve našli hlínu, rýpali, kopali a pořád nic. Poklad nikde. Až někdy kolem půlnoci narazili na hromádku starých střepů, jen peníze tam nebyly žádné. Rozmrzení neúspěchem zanechali práce a šli domů.

Po několika dnech se znovu vypravili směrem k Frýdku a odtud zašli za čarodějem do Datyně. Vypravovali mu, jak nedobře pochodili. Moudrý ten člověk pokýval hlavou a začal jim vytýkat jejich nerozum: „Škoda, přeškoda, že jste ty střepy nevzali sebou. Doma byste z nich měli samé stříbro. To jenom duch, který poklad hlídá, vás chtěl zmást a stříbro vám proměnil v obyčejné střepy. A dostanu od vás opět tři zlatky.“

Volky nevolky mu zaplatili a vrátili se domů. O příští noci se ti tři hledači znovu dali do kopání. Zase vyhazovali hlínu a těsně kolem půlnoci v zemi narazili na střepy. Honem je začali sbírat a strkali je do velikého měchu. Najednou v jámě začalo blikat malé světélko, poblikávalo a sílilo. Za chvíli je obla

veliká záře. Ten největší strašpytel vyskočil a začal volat: „Pánbůh nám buď milostivý a ty zlý odstup!“ Tu se ozval hrozivý smích a i druzí dva hledači vyskočili a všichni se dali do běhu. Pelášili a domů dorazili bez pokladu. Tak je podruhé přelstil duch, co tam hlídal ukrytý poklad.

A od těch časů poklad zůstal nevyzvednout. Kde leží? To ti hledači zapomněli, jak měli strachu plné kalhoty, někde vytrousili i kudy vede cesta k onomu pokladu. Prozradíme Vám jenom, že to mělo být někde u Starého Jičína. Tak to alespoň měl zapsáno Vítězslav Závada z Frýdku a tomu to popovprávěl někdo ze Sedlišťanů.

Pověsti z Paskova

A. Schwidernoch, D. Wagram (Austria).

KNÍŽE Z PASKOVA

Čudobný synek z městečka Paskova šel do služby. Paskovský pán nebyl spravedlivý a všechny obyvatele jenom dřel a pořád měl málo majetku. Synek z Paskova utekl a hledal v okolí službu. Po dvou dnech putování se ocitl v neznámém kraji, jenom službu pořád neměl. Na jednou vršku potkal tři bratry, kteří se bili o kouzelné dary, co dostali od jednoho dobrého člověka. Nemohli rozhodnout, komu případnou dvacetimilové boty, kožich, který při pouhém pomýšlení přenese majitele tak daleko a vysoko, jak jen kdo chce, a střecháč (klobouk), který zase učiní člověka neviditelným. Synek je dobře rozsoudil, všechny kouzelné dary vyzkoušel a pak s nimi zmizel.

Na velké hoře našel v zemi díru. Myslel, že je tam poklad a zároveň se začínalo smrákat, tak tam vlezl, aby se podíval po tom pokladu a aby tam přenočoval. S úžasem sestoupil po schodech do rozlehlé jeskyně a tam našel veliký stůl plný jídla a pití. Tak pojedl a popil, sedl na lavici a za chvíli usnul. V noci přišlo dvanáct duchů a šel z nich takový strach, že synek ani nedutal. Chtěli, aby s nimi hrál karty, ale to on neuměl. Pak duchové chtěli, aby se jim klaněl, ale on se vymlouval, že ho bolí v „kříži“. Po tomto slově duchové zmizeli. Hoch z jeskyně raději utekl do lesa.

Prošel mnoho měst a zámků, ale nikde jej do služby nechtěli. Navečer hlavový zase vlezl do nějaké díry v lese, že tam přespí. Udiveně hleděl na stůl plný jídla a pití a za chvíli zmoženě usnul na lavici. V noci za ním přišli dvacet čtyři duchové a bylo to stejné jako posledně. Třetí noc se mu v jiné jeskyni zjevilo padesát duchů a protože se jim nechtěl klanět, začali ho bít silnými holemi. Zprvu ho to moc nebolelo, měl na sobě hrubý ovčí kožich, ale když ho chtěli z něj vysvléci a chtěli ho obrát o kouzelné věci, zavolal: „Pro Ježíše Krista Pána, dejte mi pokoj!“ V ten ráz duchové zmizeli.

Jako omámený stoupal po schodech z jeskyně ven a skoro vrazil do mladé nádherné kněžny v bílých šatech, světlých vlasů a modrých očí s červenou růžičkou za pasem, která mu děkovala za vysvobození ze zakletí, když po třikrát vzdoroval zlým duchům. Svatba byla slavná a veliká a i ty tři bratry, které připravil o kouzelné dary, na ni pozvali. Tak se chudý synek z Paskova stal knížetem.

O NEMILOSRDNÉM MAJITELI PASKOVSKÉHO ZÁMKU

Původní gotická tvrz v Paskově stávala v místech dnešního zámku, byla chráněná příkopy naplněnými vodou. Vznik paskovské tvrze můžeme předpokládat nejméně do počátku 14. století. Existenci tvrzí v tak časné době nepřímo podporují zprávy o nepříliš častých změnách majitelů. Paskov se stal jedním z lén olomouckého biskupství, které roku 1300 získal man biskupa Dětricha z Hradce — německý šlechtic Jan Stange výměnou za jeho statky u Osoblahy. Po vymření rodu Stange se stal dalším zdejším lenním pánem Markvart z Wolfsberka. V listině biskupa Mikuláše, datované 3. října 1390 v Kroměříži, je zmíněn Markvart z Wolfsberka, řečený Kojetínský, spolu se svým synem Joštem, biskupským maršálkem. Wolfsberkové byli majiteli Paskova téměř 100 let a možná už v 15. století tu nahradili původní dřevěnou stavbu zděným objektem. Takové domněnce nasvědčuje i zpráva o přestavbě tvrze v zámek za vlády Václava z Kadaně (1533). Jestliže opatřoval okna kamenným ostěním, musela být zdejší tvrz postavena z kamene. Pokud je tato dedukce správná, byla paskovská tvrz jednou z nejstarších světských kamenných staveb v regionu a její vznik můžeme klást do období krátce před rokem 1450.

Od ní koupil Paskov Ladislav z Kadaně, který koupil Paskov od vdovy Anny, rozené Sedlnické z Choltic, mezi lety 1525—1530 přestavěl starou gotickou tvrz do renesanční podoby. Jak dosvědčuje popis paskovského statku z roku 1650, byly v průběhu třicetileté války, patrně za vpádu Švédů, v roce 1643 tvrz i městečko Paskov vypleněny. Prameny hovoří o vypálení obce, při kterém obyvatelstvo bylo z větší části povražďeno. Teprve roku 1642 bylo rozhodnuto

o novém majiteli, kterým se stal přípisem z 30. května téhož roku Václav hrabě Bruntálský z Vrbna. Václav se věnoval dvorské službě, byl mimo jiných funkcí i hejtmanem tělesné stráže císaře Matyáše. V Paskově byl tehdy jeho vrchním úředníkem Ondřej Šmíd. Výrazně mu v tomto ohledu pomáhala také energická manželka, pozorně sledující stav hospodaření na panstvích.

Za Václava Bruntálského z Vrbna byl někdy v letech 1640—1646 na místě původní, již nevyhovující vodní tvrze, postaven zděný, raně barokní zámek ještě s některými pozdně renesančními prvky. V té době byl zasypán i původní vodní příkop. Vlastní budovu zámku tvořila jednopatrová, čtyřkřídlá budova uzavřeného obdélníkového půdorysu, opatřená mansardovou střechou s vikýři. Předzámčí dominovala vstupní, průjezdná, barokní věž s oboustranně přilehlými, řadovými, přízemními objekty s valenou křížovou i hřebínkovou klenbou, zakončenými nárožními rondely.

Nevíme, ke kterému majiteli paskovského zámku se vztahuje následující pověst. Zámecký pán prý vynikal nad jiné zvláštní krutostí. Jakoby mu nestačilo, že na něj dřou všichni jeho poddaní a drábi jim karabáči malují hřbety dokrvava, jen aby pracovali stále rychleji. Zámecký pán nacházel zalíbení ve vybírání milenek. Na čí dceru se zalíbením pohlédl, dozajista byla jeho. Vynucoval si také právo první noci, ale jen, když se mu dívka líbila. Jinak tuto „povinnost“ přenechal některému ze svých úředníků. Ty milenky, které se mu znelíbily, prý nechával předhazovat lvům ve lvinci v zámecké zahradě. Navíc se bavil pozorováním, jak tyto chuděry hynou ve spárech šelem. Proto později za nových majitelů nechali tito umístit do zámeckého parku plastiky pěti žen, které údajně mají připomínat nešťastné roztrhané ženy, milenky předchozího zámeckého pána. A jak to s tím nelítostným pánem dopadlo? Jak už tomu bývá v pověstech, jednou dostal návštěvu přímo z pekla...

PODZEMNÍ CHODBA VEDE DO PASKOVSKÉHO ZÁMKU

Také podzemí paskovského zámku skrývá mnohá tajemství. Mezi paskovským zámkem a Zapadliskem v Řepištích vede podzemní chodba. Naposledy prý touto chodbou utíkali němečtí vojáci z Paskova. Lidé si také hodně povídali, kam se podělo to všechno bohatství z paskovského zámku, které měl poslední majitel JUDr. Otto Josef hrabě Stollberg, syn Günthera (Vintíře) hraběte Stollberga. Josef Stollberg se narodil 19. prosince 1888 v Paskově, jeho chotí se stala 28. června 1920 Hermína Barbara Krapflová. Za pozemkové reformy v roce 1926 byly vlastníku propuštěny zbytkové statky Paskov a Žabeň, lihovar, elektrárna, zámek, park v Paskově a lesní hospodářství. Dvůr v Hrabové a pozemky a rybníky byly přenechány hrabovským občanům. Marie Zet-

ková ze Sedliště, jejíž manžel Stollbergovi vedl správu lesů a ona sama se stala kuchařkou na zámku, nám vyprávěla, jak Stollbergova manželka na konci války uprchla spolu s dobře zabalenými a ukrytými cennostmi. Zámek byl po skončení války vyrabován, zachránila se pouze část Stolbergovské knihovny.

Paní Božena Konůpková z Mlzáků nám vyprávěla příběh o ukrytém pokladu v podzemí paskovského zámku. Jeden majitel zámku prý kdysi dávno ukryl v podzemí zámku poklad. Věděl o něm jenom sám. Ti, co mu s ukrytím pomáhali, prý za záhadných okolností zmizeli. Poklad zatím nikdo nevyzvedl. Jedině poutivý jinoch, který je ještě panicem, se zapálenou posvěcenou svíčkou, když poklekne v určitý den v roce na jistém místě a pomodlí se dvanáctkrát Otčenáš a Zdravas, může prý na krátký okamžik odkrýt chodbu do podzemí vedoucí. Pak má rychle spěchat, nabrat zlata a stříbra, co unese, a honem spěchat zpátky na povrch. Kde to má být a kdy to má být, to vám nepovíme. Ne že bychom vám to nechtěli prozradit, ale toto tajemství si paní Konůpková nechala pro sebe...

SVĚTLONOH POMOHL ZEDNÍKOVI

Jeden zedník, jehož jméno již dávno odvál čas, se dlouho do noci zdržel na stavbě v Ostravě. Prošel ztemnělou Hrabovou a už šlapal po ní cestou k Paskovu. Protože byla tma jako v pytli a neměl žádnou lucernu, na pomoc zavolal Feuermanna — ohnivého muže, kterému se také říkávalo „světlonoch“. Zavolal: „Ach, kdyby mi tak někdo na cestu posvítill!“ A skutečně, v povětří zahořelo veliké světlo a vzápětí již ohnivá pochodeň vedla muže po cestě k domovu. Zedník měl přeci jenom strach, ale přesto srdnatě kráčel za plápolajícím světlem a sotva došel do míst, která již dobře poznával, zastavil se a nahlas světlonochovi poděkoval: „Děkuji ti za službu. Necht ti Pámbů odpuští, co zlého jsi za živa udělal.“

Pochodeň zaplápolala, blikla a naráz byla tma. Všude dokola ticho, jenom v dálce zaštěkal pes. Nic nenasvědčovalo tomu, co se zde před chvílí odehrálo. Když pak na druhý den v hospodě s dalšími chlapy probíral noční příběh, vzpomínali další, komu se světlonoch v minulosti ukázal. Zároveň ho pochválili, že neopomenul za tuto službu poděkovat — Zaplať ti to Pámbů, jinak by se zlou pořídil. Ohnivý muž by se mu pomstil.

Sedlištské pověsti

PROPADLÝ ZÁMEK A POČÁTKY SEDLIŠŤ

Podle lidového podání mají mít Sedliště mnohem starší minulost, než jak se běžně soudí. Staří pamětníci si vyprávěli o tzv. „zapadlém zámku“. V Datyňském lese, na jednom mírném návrší, jenom asi šest set metrů daleko od kapličky na Mlzácích, severním směrem od obce, prý stával veliký zámek, který patřil jednomu bohatému rodu. Jednoho dne se ozval strašlivý rachot a celý zámek se propadl pod zem. Zdali se tak stalo po právu zlému pánovi a jeho družině, nebo to mělo jiný důvod, to už si nikdo nevzpomenul.

Nicméně návrší nedaleko Mlzáků je morfologicky velmi pozoruhodné. Ze tří stran je ohraničeno prudkými srázy potoka Zlatník a jeho málo vodnatými přítoky. Na kolik jde o místo dříve osídlené, nebo jen o přírodní útvar, doposud nebylo zjištěno. Žádný archeologický nález prozatím domněnku dávnějšího slovanského osídlení Sedlišť nepotvrdil.

O počátcích Sedlišť a propadlém hradě, který jim předcházal, kdysi vyprávěl podobný příběh i sedlištský kronikář Ferdinand Antonín Stríž. Podle něj se to přihodilo v místě zvaném Bařiny na Mlzácích. Paní Božena Konůpková

z Mlzáků zase sdělila odlišnou variantu. Jednou měla jít s paní Rymlovou směrem na Bařiny, snad ze zvědavosti, a na tomto místě paní Konůpková zapadla do měkkého močálovitého místa. Byla velmi ráda, že se odtamtud dostala. Stačila si všimnout, že tam půda má zcela jinou barvu, než jakou má všude v okolí. Po letech nám vyprávěla, že jí to připadlo, jakoby tam něco skutečně stálo a později se propadlo pod zem.

JAK SEDLIŠTĚ KE JMÉNU PŘIŠLY

Paní Konůpková nám před lety vyprávěla i příběh o založení Sedlišt. Před dávnými časy přicházeli od východu slovanští novousedlíci a došli až na Černou zem nad dnešními Sedlišťemi. Cestou byli velmi znaveni a již se jim nechtělo putovat dále, rádi by se někde usadili a zbudovali svoje příbytky. Hleděli z kopce dolů a tu jeden z nich pravil: „Tu by nám bylo dobře.“ A ostatní si „posadali na zem“ a dále již neputovali. Odtud prý povstalo pojmenování „Sedlišťe“. Cesta přes Vrchy mezi Sedlišťemi, Bruzovicemi a Dobrou, místními prý dávněji zvaná „solno cesta“, měla do Sedlišt přivést první osadníky.

Jako první vyslovil myšlenku o dřívějším osídlení Sedlišt známý vlastivědný pracovník Joža Vochala. Podle něj název obce vznikl od slova sídliště — sedlisko — místa dříve osídleného. Někteří místní badatelé se zase domnívali, že koncovka jména obce „—iště“ dokonce signalizuje velkomoravské osídlení. Nicméně první zpráva o Sedlišťích pochází až z roku 1305, ačkoli osada vznikla již na přelomu 13. a 14. století jako výsledek emfyteutické kolonizace, prováděné alespoň zčásti Lužickými Srby, patrně na půdě získané lužickým šlechtickým rodem Baruthů, kteří zřejmě založili i nedalekou osadu Řepišťe.

Baruthové byly starým lužickým rodem, který sídlil na hradě Baruth, v místě dnešní vesnice Baruth über Bautzen v Německu. Poblíže města Senftenberg v Dolní Lužici leží dvě osady, v tamním slovanském jazyce pojmenované „Sedliščo“ a „Řepiščo“. Na podzim 1999 sedlišťský rodák Miroslav Krpel, který dnes žije v Německu, upozornil na skutečnost, že poblíže města Gery se nacházejí další obdobně pojmenované osady — „Zedlitz“ a „Röppisch“, které by případně mohly souviset s počátky středověkého osídlení v Sedlišťích a Řepišťích na Frýdecku.

JAK SI OPATŘIT NEVIDITELNÉHO POMOCNÍKA

♣ Sedlišťan Ferdinand Antonín Stríž vynikal nad jiné svou sečtělostí a také měl doma velikou knihovnu. Sbíral i regionální a místní příběhy, uměl tak poradit, jak si za starých časů v Sedlišťích opatřovali neviditelného pomocníka. Po devět dnů nosili pod levou paží vejce černé slepice a v ten čas, kdo měl při sobě to vejce, se nesměl mýt, česat, holit a nesměl v nic věřit, ani v Boha. Poté, když vejce puklo, měl se pomodlit, ostříhat si nehty, zabalit je do papírku a zakopat na zahradě a pak přišel k němu neviditelný pomocník, který prý splnil, co mu kdo naporučil.

SVĚTLÍCI V SEDLIŠTÍCH

♣ Sedlišťích se dříve hojně zjevovali tzv. „světlíci“, někdy též zvaní „světlení muži“, což byla větší obdoba bludiček. Vícekrát povodili lidi, kteří se navečer vraceli do Sedlišť od Lískovce nebo z Řepišť, a vždy se zjevovali na nějakém vlhkém místě. V malém rybníčku v Sedlišťích prý žil i starý vodník, který nikoho netopil a rád chodil na besedu mezi lidi a uměl i leckomu dobře poradit.

BABA

♣ Nes se již pro kopec nad Sedlišťemi vžil poměrně nový název „Černá zem“. Původně se tento kopec jmenoval „Baba“ a někteří Sedlišťané věřili, že toto pojmenování pochází ještě z dob pohanských. Pro vrchol tohoto kopce se užívá pojmenování „Vyhlídka Petra Bezruče“. Ve výšce 374 m n.m. a zhruba 40 m nad obcí stojí povětrnostními vlivy narušený památník „Osvozená půda“ (Od panščizny ku svobodě). Původně měl být pod ním pohřben básník Petr Bezruč. Teprve po zrušení roboty v roce 1848 se začaly pastviny na „Babě“ rozorávat a celé temeno kopce se rozoralo do té míry, až pro barvu půdy dostalo nový název „Černá zem“.

Místní kronikář Ferdinand Antonín Stríž o „Babě“ vyprávěl toto: „Uvnitř kopce „Baby“ spí veliké vojsko, které tu odpočívá a vyčkává, až bude probuzeno a povoláno na pomoc ohroženému lidu. Až bude lidem nejhůře, otevrou se východy z podzemí a ven se vyhrne vojsko, které svede poslední a rozhodující bitvu s nepřítelem. Tu se na vrcholu „Baby“ ožíví vyschlé prameny a opět se zde zazelenají duby. Lid tohoto kraje bude navždy žít v míru...“

ZLATNÍK

Protějškem sedlišťského kopce "Baby" je vrch v domácí tradici nazývaný "Zlatník". Toto táhlé návrší dosahuje v nejvyšším bodě 336 m n.m. Na všechny strany se mírně sklání. Podle pověsti zde stál rozlehlý zámek, který se propadl pod zem poté, když vrchnost zde sídlící neměla s lidem slitování. Stále svým poddaným vytykala lenost a ukládala větší a větší břímě v polních pracích, že lid neměl již čas na svoje políčka a hladověl. Proto lidé začali krást na panském. Když někoho při krádeži na poli přistihli, byl zavřen a na druhý den oběšen. Jeden z odsouzců proklel zámek i s panstvem na věčné časy.

V tom okamžiku zaduněl hrom, zablýskalo se a zámek i s panstvem, služebnictvem a portáši zmizel pod zemí. Jen šibenice zůstala s odsouzcem stát, i kat od hrůzy uprchl. Na místě propadlého zámku se zjevoval potulující černý pes, který v zubech nosil klíče od zámku, který však nemohl najít. Aby strašení ustalo, postavili na Zlatníku u cesty kapli.

JAK SEDLIŠŤANÉ POVOZILI FRÝDECKOU HRABĚNKU

Podle vyprávění starých Sedlišťanů sem často zajížděla frýdecká hraběnka Karolína Františka Pražmová, která si půjčovala peníze z kostelní pokladny a Sedlišťany často plísnila, že neudrží cesty a ona nemůže přes dědinu projet s kočárem. Jezdívala totiž pravidelně z Frýdku do Šenova na zámek a její kočár vždycky uvázl v blátě. Proto jednou nařídila, že ji Sedlišťané pokaždé musejí nachystat nosítka a přes ten bahnitý úsek ji musejí přenést. Sedlišťané pokládali tuto službu za veliké ponížení a proto se smluvili na pomstě. Jednou, bylo to po velikém dešti, zrovna, když ji nesli přes největší bláto, nosítka upustili a milá hraběnka Pražmová se celá vyválela v blátě. Nosítka se polámala a tak hraběnka po nich vztekle křičela, aby jí sehnali náhradní povoz.

„Nejmilostivější paní hraběnko, žádný kočár nemáme, ale mohli bychom Vás odvézt do Frýdku vozem, co stojí opodál,“ hned se omlouvali. Hraběnku naložili a že byla rozzlobená a celá od bláta v drahocenných šatech, nevšimla si, že ji vezou s celou parádou na voze, kterým na pole vozili hnůj. Ve frýdeckém zámku nastal veliký poprask. Služebnictvo dobře poznalo, na čem hraběnku přivezli, všichni se jí v duchu smáli, ale naoko se tvářili soucitně. Potají cítili zadostiučinění, že byla hraběnka takto potrestána. Od té doby nemuseli Sedlišťané vykonávat potupnou službu s nosítky a špatné cesty je uchránily před častými panskými návštěvami.

SEDLIŠŤSKÉ STRAŠIDLO

Droce 1951 paní Vítězslava Borová ze Sedliště vyprávěla tuto příhodu, která se kdysi dávno přihodila. Jednou seděly v jedné rodině děti u „pěkarš-čoka“ samy bez rodičů. Všichni byli na poli a tak děti zůstaly doma a protože už bylo hodně zima, vyhřívaly se u pece. Vtom uslyšely veliké šustění a ustrašeně se dívaly kolem sebe a co neviděly. V zahradě, v listí pod oknem, lezl jakýsi velikánský netvor — „hlavu mul sfínsku, řbet jak jaščur škaredu“. Potom se zastavil a jak viděl, že je do jizby otevřené okno, hned tam skočil. A valil se k „pěkarščoku“, vhupl do komína a už ho nebylo. Děti zůstaly jak omráčené a sotva „tatulek s mamulku“ přišli domů, ustrašeně vykládaly o strašidle. Od té doby rodiče nikdy v jeden ráz nechodili na pole a do lesa.

JAK CHTĚL CHUDÁK ZBOHATNOUT

Žil byl v Sedlištích jeden moc chudobný chlop, který žil tak bídě, že jeho jediným bohatstvím byla roztrhaná čapka na hlavě. Jednou upřeně hleděl k obloze a prosil milého Pána Boha, aby mu dal alespoň jeden dukát, aby si mohl koupit chleba a najíst se dosyta. Najednou před ním ležela hromada dukátů a při nich stál duch a ten mu povídal: „Naber se, kolik chceš, ale ať ti ani jedyn něspadně.“ Chlop od radosti bral a bral, cpal si dukáty do kapes a nakonec i do čepice, ale že byla děravá, jeden mu vypadl na zem. Duch ho pokáral: „Tak vidíš, kdybys si vzol enem trochu, byl bys na tym dobře, ale ty ses ulakomil a včil němoš nic!“ Naráz se duch ztratil a s ním i všechny dukáty. „A chudok mil po radosti. Nic němil a o všechno přišel...“, dodala k tomu kdysi paní Božena Konůpková.

DIVNÝ KMOTR

Jedněm lidem se narodilo děcko, ale že byli chudí, za kmotra jim nechtěl nikdo jít. Tak se jednoho dne vybral tatík i s děckem ke křtu bez kmotra. Bylo mu třeba jít přes Frýdecký les do Sedliště. Najednou zčista jasna před ním stál loupežník a pravil: „Už dovine na tebe čekum, že ti to děcko zaněsu ku křtu, bo sym vědil, že nimoš kmotra.“ Tak došli společně do Sedliště a farář v kostele děcko pokřtil. Jak se zase vraceli nazpátek, v tom samém místě v lese mu loupežník děkoval, že je vysvobozený, že s něho spadla kletba, když chudákovi zanesl děcko ke křtu. Na to sáhl do kapsy, vytáhl zlatý peníz a dal ho chlapci pro štěstí. V tu ránu se zvedl veliký vítr a loupežník zmizel. Chudákovi se pak začalo dařit a do smrti děkoval Bohu za pomoc, kterou mu seslal.

VYSUŠENÝ ŠVĚD ZA KOMÍNEM

Paní Vítězslava Borová, rozená Bezečná, která se narodila 11.11. 1886 v Sedlišťích na čp. 157, vypravovala, co se prý kdysi v jejich chalupě seběhlo. Na půdě jejich staré chalupy byla veliká tma a ležela tam spousta starého harampádí. To tam ještě bydleli Uherkovi a „staro Uherkula“ měla na dvoře slepice. Jenom jedna, jak na potvoru, si usmyslela, že bude vejce snášet na půdě. Jednou též „Uherkula“ najednou potřebovala nutně vejce a tak se šla podívat na půdu, kolik jich tam ta „kura snisla“. Svítala si k tomu opatrně loučí, a že najednou byla zvědavá, kamže to ta slepice vlastně snáší, tentokráte se pořádně podívala, když jindy vejce vybírala pohmatu. Div ji netrefil šlak, když viděla, že „kura“ snášela vejce do klína vysušenému Švédovi, který se tu kdysi za třicetileté vojny schoval a od zranění zemřel. Jak tam seděl, uschnul navždy. Tak to alespoň vykládal Pavel Kocych ze Sedlišť v roce 1894 a od těch časů si lidé utahovali z Uherků: „Tak co, eště matě Švejdu za kuminem?“

MLZÁCKÝ ČERNOKNĚŽNÍK

Na hraničním kameni s označením HF (Herrschaft Friedeck — Panství Frýdecké) u hájovny na Mlzákách, který označoval začátek vrchnostenské polní a lesní půdy, prý často sedával černokněžník. Lidé jej tam vídali, jak si pro sebe říkal něco z černé knížky a kolemjdoucích si přitom nevšímal. Přesto se ho báli vyrušit, aby jim neudělal něco zlého. Každý šel kolem něj po špičkách a raději se ještě díval na opačnou stranu, jen aby toho černokněžníka neviděl. Možná tam měl ukrytý poklad nebo tam poklad, někým jiným ukrytý, odklínal. Alespoň někteří soudili, že i potok Zlatník souvisí s ukrytým zlatem. Údajně dostal svoje pojmenování podle nálezu starobylého zlatého penízu. Jestli jich tam bylo schováno více, to už nikdo nezjistil ani nevyprávěl...

JAK NA MLZÁKÁCH STRAŠILO

Na Halešem u lesa ve staré otrhané chalupě bydlel veliký „ožrala“, nějaký Tomčala. Ze všeho nejraději měl na světě butelku, ve které měl většinou kořalku, zvanou „Vitoskula“. Velmi často pobýval v příkopách podél cest, kam zapadl, když se uprostřed noci navracel z hospodského tahu.

Jednou Tomčala zase ležel v příkopě a lidé se ho strašně báli. Ležel na zádech a ve tváři byl celý zsinálý — tak si mysleli, že je nejspíše mrtvý. Až někdo srdnatější s ním zalomcoval, a opravdu, Haleš přestal pokřikovat a strašit Sed-

lišťany. Byl po smrti. Tak ho pochovali na starém hřbitově u kostela. Jenomže strašení neustalo, ba právě začalo s plnou silou. Jakýsi duch, či to bylo zjevení Tomčalovo, nebo něco jiného, na tom místě pořád strašil a lidé se tam báli chodit. Nakonec prý sedlišťský kněz nakázal, aby tam postavili kapli a tu pak zasvětili sv. Trojici či nějakému jinému svatému. Po vysvěcení kaple strašení ustalo.

Ke kapli pak lesem chodívala procesí poutníků, kteří chodili na poutě do kaple sv. Kříže v lese Hájku u Frýdku nebo do poutního chrámu Navštívení Panny Marie, zejména „Rakovjani“ a „Šenovjani“ — obyvatelé řepišťské osady Rakovce a z Šenova. „Mlzočane“ se prý na tomto místě za první světové války modlili za včasný konec válečného běsnění a za odvrácení hladu a strádání.

MRTVÍ ŠVÉDOVÉ V SEDLIŠTÍCH

Švédové jsou v Sedlišťích pohřbeni, podle tvrzení praděda B. Konůpkové, na místě zvaném „Pod Řusku“, nebo „Pod Řehoku“, jenom kousek cesty od začátku Kaňovic. Dlouho po třicetileté válce na tomto místě náhodou vykopali některé z hrobů, také tam prý objevili podzemní chodbu, z větší části již zavalenou, která vedla neznámo kam. V domku na Mlzákách, který v současné době patří paní Kohutové, prý před několika desetiletími za předchozích majitelů našli jednoho ze Švédů, mrtvého a zcela vysušeného, který se ukryl za komínem na půdě. Alespoň to tak vypravovala prababička paní Boženy Konůpkové, která tam kdysi bydlela.

Vpravo za chalupou prý leží pohřebiště Rusů z časů napoleonských válek. Když táhli přes Sedlišťe proti Napoleonovi, mnoho z nich onemocnělo. Prý dostali nemoc „boskalku“, na kterou většinou všichni onemocnělí umírali. Při hloubení rýh pro drenáže v těchto místech mělo nacházet plno stříbrných peněz většího průměru, zčernalých, které také měly pocházet ze začátku předminulého století. Zbožní Sedlišťané, kteří soucítily s pohřbenými Rusy, se měli rozhodnout ke stavbě kaple na Mlzákách na paměť a věčnou připomínku statečných vojáků, kteří zemřeli mimo svou domovinu. Alespoň takto kdysi o původu kaple na Mlzákách vyprávěla babička Dr. Václava Cichoně ze Sedlišť.

MOŘSKÉ OKO

Na Černé zemi prý bývala jakási větší kaluž, kterou místní zvali Mořským okem. Vyprávěli si, že se jím dá vstoupit do velikého zbytku moře, které je od věků uzavřeno v hloubi pod Sedlišťemi, a má být i pod celým „Donbasem“, dnešní Novou hutí v Ostravě — Kuncicích. Až přijde ten správný čas, tak se jednou všechno propadne a mořská voda se rozlije na místě Sedlišť. Mnoho Sedlišťanů při tom zahyne a zcela zničena bude i jejich druhdy krásná obec. Do Mořského oka, alespoň tak tvrdili pamětníci, strkali dlouhý tenký strom, čtyři, ale i šest metrů dlouhý, a stejně dna nedosáhli. A kam vlastně se to Mořské oko podělo? Dnes na jeho místě stojí na Černé zemi nad Sedlišťemi nová vodárna. Podobně v Dulkách u Heja, jak se přezdíval nějaký Kobelunka, prý se zase voda v potoce zvaném Šajtarůvka rozděluje na dvě strany. Pak teče buď do Ostravice nebo do Olše.

Na Černé zemi také dříve kopali vápenec a kámen na základy sedlišťských domů, obzvláště tvrdý. Někaký Alois Čvanda měl původně vlastnit všechny dokumenty k dávno zaniklé těžbě. Vyprávělo se, že pod Černou zemí těžbou vznikly tak veliké dutiny, že se tam vešlo bůhví kolik lidí. Jednou po Hlostově svatbě šli všichni svatebčané do štol zaniklého dolu, k tomu jim hráli muzikanti, a oni si na cestu svítili svíčkami, tancovali a zpívali. Mělo to být poblíže rodiny Kameníků, dnes oblast Janíka. Za „Kameníkami“ už v Bruzovicích na cestě do Dobré lehával veliký černý pes a nikoho nechtěl po té cestě pustit dále. Teprve když se pocestný pokřižoval a pořikal růženec či nějakou modlitbu, pes zmizel. Sotva pocestný prošel, černý pes zase seděl na tom samém místě.

STŘÍPKY DALŠÍCH POVĚSTÍ

Jednou nějaká hraběnka ztratila v Sedlišťích vzácný prsten. Nakázala za jeho nalezení vyplatit velikou odměnu, ale marně. Žádný ze sedláků a chalupníků jej nenalezl. Teprve o mnoho let později se začalo povídat, že jedna sedlišťská rodina jej našla a o nálezu pomlčela. Prsten se prý dědí z generace na generaci a žádný neví, která rodina to vlastně je.

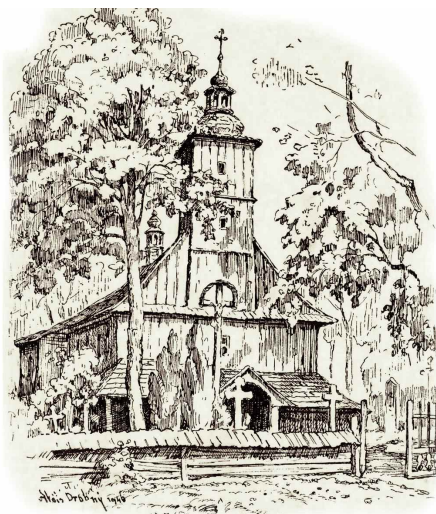
Začátkem století jel nějaký Škarabella komusi ze Sedlišť pro truhlu. Cesta vedla lesem a s prázdnou rakví by utíkala zvesela, kdyby se mu do ní tajně neschoval Pavel Kocich, známý sedlišťský vymasta a autor mnoha bajek a povídaček. Ten si lebedil a vezl se ukrytý v rakvi. Na měkké lesní půdě se kola vozíku hluboce bořila a z křesťanské služby se ukázala být pěkná otročina. Škarabella za chvíli nemohl rakev na vozíku utlačit a tak nazlobeně s ní bříknl do lesa. Kocich, ukrytý vevnitř, který mezitím sladce poklimbával, z truhly vyra-

zil jako zajíc a rovnou na Škarabellu. Ten z toho mohl mít smrt, jak se tuze polekal.

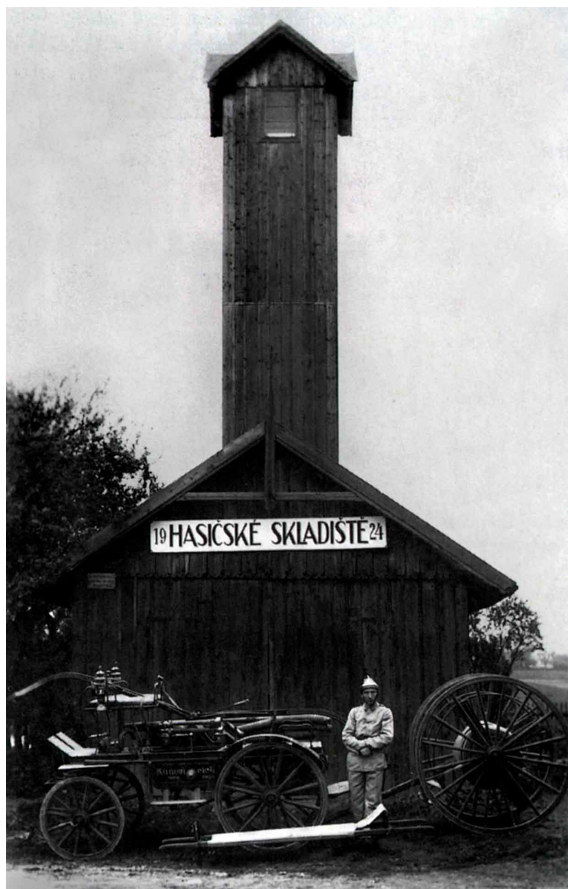
Na Mlzákách u Janošíka donedávna stával veliký dřevěný kříž, který na vrcholu nesl zajímavý keramický a glazovaný reliéf Krista. Po roce 1989 jej obnovili, bohužel zakrátko plastika zaujala zloděje a tak nasadili pilu, kříž podřízli, povalili a Krista zcizili. Původně nejstarší kříž vztyčili na paměť jednoho sedlišťského hajného, na kterého v těchto místech ze zálohy vystřelil pytlák a hajného zabil.

UŽ MRTVÝ VSTÁVÁ

Rdo dříve umíral doma, neumíral v posteli, nýbrž ho pokládali na zem na slámu. Jednou též v Sedlišťích umřel starý Vozňák. Jeho roba se od lítosti tak zpila, že si k němu lehla na tu slámu pod jednu plachtu. Za chvíli odfukovala, až se plachta nadzdvihovala. Zvědavá sedlišťská děcka tam nakukovala přes okénko na nebožtíka. Napůl udiveně, napůl vystrašeně hleděla na toho nebožtíka — bílá plachta, jedna hlava nahoře a dole, tam vyčuhovaly čtyři bosé nohy! Najednou se roba probrala, zprudka posadila, a jak zjistila, že spala s mrtvým pod jednou plachtou, ošpálila se a hrabala se z té slámy ven. Děcka zavřeštěla hrůzou: „Už mrtvy stovo. Utěkajme!“ A strachy se rozutekla na všechny strany, jenom puch, který některé doprovázel, dokládal, že se to neobešlo bez „řídých“ následků.

Pověsti z Kaňovic

JAK VZNIKLA CESTA DO ŠENOVA

Novou cestu ze Šenova přes Kaňovice do Sedlišť nařídili stavět páni ze šenovského zámku. Ze Šenova od zámku vyjel na koni úředník a za ním šli dělníci a vytyčovali trasu nové silnice, která se oproti té starší neklíkčila, ale šla v úsecích zpříma. Teprve později z prašné cesty udělali „valcůvku“, dnešní hlavní silnici od Sedlišť do Šenova a dále do Havířova.

DUKÁTKY V SEDLIŠTÍCH A V KAŇOVICÍCH

Na Trojačce v Sedlišťích zakopal zloděj Stachovec ukradený hrnec se zlatými penězi. Dukátky ukradl nějakému Kocichovi. Po zlodějových stopách vyrazili četníci, ale marně. Stachovec byl vyhlášený zloděj a četníkům se jenom vysmíval. Prý jim vzkázal: „Koho hledatě, Ježíše Nazaretskeho, nebo zloděje mlzackeho?“ Ale netrvalo to věčně, karta se obrátila a za chvíli Stachovce dopadli. Když ho chytili, neprozradil, kam ty peníze z poslední krádeže ukryl, tak šel do vězení na hrad Mírov. Pobyl tam mnoho let a nakonec prý dostal milost za vyčištění hradní studny, neboť tam měli veliký nedostatek vody. Po návratu do Sedlišť dukátky, které si dobře uschoval, hledal, ale nikdy je nenašel. Kdoví, jestli si je neukryl v Kaňovicích, neboť tam se vyprávělo, že když na Řehůvce rozebírali starou dřevěнку, tak z úkrytu kdesi ve stěně vypadl míšek zlatých peněz.

HEBMAMA POLEŠKA

M Kaňovicích někdy na konci minulého století žila vyhlášená „hebmama Poleška“ (porodní babka), která se snad správně jmenovala Polášková. A o té se vypravovalo, že v celém širém kraji nebylo nikoho, kdo by tolikrát před oltář předstoupil k novému slibu manželskému. „Poleška“ byla několikanásobnou vdovou, sedmkrát prý byla vdaná, a sedm chlapů pochovala. Co se jim stalo, že jí všichni umřeli, to už nikdo nepamatuje. Poosmé zahořela láskou k jednomu chlopečkovi a zakrátko šla do Sedlišť na faru kvůli ohláškám.

Ale sedlišťský pan farář P. Josef Nogol prý jí to hrubě rozmlouval. „Nale robo, dyť by to bylo proti božimu příkazani, bystě se poosmy raz vydovali. Na to su už aji vsecky zakony kratke, nale žijtě se spolem na knížku,“ poradil jí farář a poosmé jí svatbu v kostele rezolutně odmítl. „Poleška“ prý ještě dlouho požila a teprve její osmý chlopeček ji přežil, umřela dříve nežli on. A jak to tak dobře víme? Náš pradědeček se narodil v Kaňovicích a tak by to měla být naše příbuzná...

NEBOŽTÍK VYSKOČIL

Šebrák Pindur byl postrachem pro všechny slušné lidi a zejména neměl rád děti. V Kaňovicích honil všechny menší děti, byl hrubý, nevrlý a sprostě jim nadával. Mohla za to i levná kořalka „Vitoskula“, kterou kdysi vyráběl nějaký místní sedlák jménem Vitásek. Pindur jí holdoval náramně. Jednou zase proháněl děti, až byly celé uřícené a obzvláště dvě malé holčičky s pláčem přiběhly domů v roztrhaných šatech, jak je Pindur honil přes trní. Na děcka nejčastěji křičel: „Bachořu jedyn!“

Pak ho jednou v zimě našli někde v Kaňovicích zmrzlého. Co s ním? Dali ho kaňovické kaple, že až přestane mrznout, tak mu hrobník vykope na hřbitově někde při zdi hrob a Pindura pochovají na obecní útraty. Jaké nastalo zděšení! Na druhý den kdosi přišel s tím, že se z kaple ozývají nějaké podezřelé zvuky. Zavolali hrobníka a ten kapli opatrně otevřel. Divže se od leknutí nevyvrátil! Pindur se vyspal z těžké opilosti, seděl pod plachtou a udiveně se díval, jak se ocitl na marách. Pak prý ještě nějaký čas kaňovické trápil svými kousky, nežli na těch marách skončil definitivně.

Pověsti z Řepišť

O ZAPADLISKU

Nad paskovským nádražím, které stojí už na slezském břehu řeky Ostravice, se zvedá nízký, ale hodně strmý kopec. Místní lidé mu říkají Zapadlisko nebo Gajdula. Poblíže vede strmé stoupání cesty do Řepišť, ze které pak odbočuje další komunikace do Vratimova. Také na kraji Vratimova je místo podivně nazvané Zaryje.

Údajně nejstarší budovou v Řepištích byla tzv. Gajdula, kde v části blíže ke staré cestě stála "palarňa" — panský lihovar. Po roce 1850 byla budova opuštěna a v roce 1880 proměněna na byty panských zaměstnanců a správce velkostatku. Pozdější majitel František Metz nechal zbourat východní část a zůstala jen dnešní budova upravená na obytný dům. Pojmenování Gajdula vzniklo údajně podle toho, že selské povozy v prudkém kopci "gajdovaly" a sedláci museli připravit další spřežení. Podle lidové pověsti jméno tomuto místu dal ve středověku loupeživý rytíř Gajdoš a z jeho sídla vedla tajná

chodba až do dnešního paskovského zámku. Výzkumy na tzv. Zapadlisku prováděl v letech 1910—1916 paskovský řídící učitel Richard Skácel. A o čem nám vypráví místní pověst?

Kdysi stával na kopci poblíže Řepišť malý, ale pevný hrad. Sídlil na něm mocný a zlý pán, který krutě utiskoval lidi v okolních vesnicích. Při divokých loveckých štvanicích bezohledně ničil spolu s družinou úrodu na polích. Na žebráky pouštěl psy a neustále zvyšoval nelidské roboty. Zato jeho dcera Alena byla všemi milována pro svou upřímnost a vlídnou povahu. Jednou si pán vyjel na lov k dalekým horám a hnal koně přes pole nějakého chudáka, který jenom marně lomil rukama a nakonec bezohledného pána proklel. Podle jiného vyprávění pána proklela žebračka s malou holčičkou, která přišla do řepišťského hradu prosit o almužnu a pán ji nechal vyhnat smečkou psů.

Tentokrát se řepišťský pán vracel domů bez kořisti. Jakoby jim někdo učaroval, na zpáteční cestě je stihla silná bouře. Když projížděli hradní branou, blesk stíhal blesk a celá země se chvěla. Pak se temnou nocí ozvalo silné rachocení. Ráno udivení lidé ukazovali rukou k pahorku, na kterém stával hrad zlého rytíře. Když přišli blíže, seznali, že se hrad propadl pod zem. Zachráněna zůstala jen pánova dcera Alena, která té noci dlela návštěvou na frýdeckém hradě. Pak prý poblíž zaniklého hradu nechala postavit klášter a strávila v něm zbytek života.

Podle jiných tvrzení pána prokleli robotníci na panském, žebrák, kterého nechal štvát psy či dokonce služebná, kterou v noci vyhnali z hradu, aby jim k hodovní tabuli přinesla z lesa vodu. Dokonce zde prý stálo dřevěné město, které vyhořelo. Ve skutečnosti na Zapadlisku stál rozměrově velmi malý strážní hrádek, který sloužil k ochraně zemské hranice. Na začátku 15. století byl opuštěn a v sedmdesátých letech minulého století na tomto místě proběhl archeologický průzkum.

ŘEPIŠŤSKÝ POKLAD

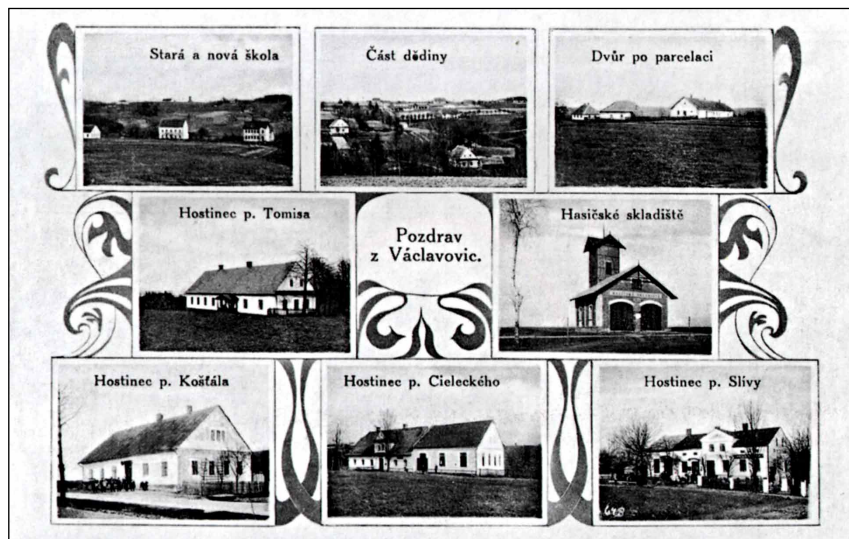
Bylo to na vesno před Velikonocemi a stryk Michenka se vybral do Paskova na pašije. Byl Velký pátek, stryk si trošku přihnul a nohy mu ztěžkly. Chtěl si proto zkrátit cestu přes Zapadlisko. Bylo po dešti, mokro a kluzko a stryk najednou uklouzl a už se řítíl ze svahu. Chňapl rukou po nějakém stromku, ale to ho jen nasměrovalo jinam a stryk Michenko spadl do nějaké podzemní dutiny. Ocítil se na schodech a ze zvědavosti se po nich vydal dolů. Sestoupil snad po dvou stech schodech až do veliké podzemní síně, kde bylo kolem stěn plno truhlic se zlatými penězi.

Tu spatřil v čele místnosti sedět devět pánů ve zlatých křeslech a uprostřed samotnou hraběnku. Jeden z pánů mu naporučil, aby vzal do ruky metlu a sň poklidil. Moc se mu nechtělo, radši by s pány zasedl k hodovní tabuli. Pak si musel shrábnout všechno smetí, co zametl a vyhnali ho ven. Ozvala se veliká rána a vstup do podzemí zmizel. Stryk litoval, že si nenabral do kapes pár zlatáků, co jich tam všude bylo. Tu ho něco začalo táhnout, jakoby měl v kapsách kamení. Vzpomněl si na smetí, co mu poručili vzít si sebou. Užasl, když z kapes začal vytažovat jeden zlaták za druhým. Za dukáty si koupil novou chalupu, k ní kus pole a na stará kolena začal znovu hospodařit.

JEŠTĚ JEDNOU O POKLADU V ZAPADLISKU

Y Zapadlisku v Řepištích rostly staré buky a duby. Kdesi pod kořeny jednoho stromu se propadly do země zbytky jedné ze zdí dávno rozpadlého hradu. Šel tudy čeledín, který sloužil v Řepištích u jednoho sedláka. Temný otvor v zemi jej lákal a tak vlezl po čtyřech do podzemního sklepení. Našel tam plno beček naplněných zlatými mincemi. Za bečkami seděli spící rytíři, tu jeden z nich povstal a čeledínovi naporučil: „Zameť sklepení pod propadlým zámkem a smetí, které smeteš, si můžeš vzít domů jako odměnu za práci!“ Čeledín ve strachu rychle všechno zametl, ale neměl moc chuti si brát domů obyčejné smetí. Ale strach mu nedovolil, aby smetí jen tak ve sklepě ponechal a hbitě pospíchal zpátky na zem. Pod stromy obsah kapes a čepici jednoduše vysypal a spěchal, aby už byl doma u své ženy. Té to povykládal, že ho zakletí rytíři příliš neobdarovali a že to byl spíše špatný žert. Sáhl do jedné z kapes, ve které ho něco tlačilo, a už se mu mezi prsty sypal zlatý prášek. Samé ryzí zlato! „Ó já nešťastný a hloupý člověk, vždyť jsem tam u Zapadliska vyhodil celé jmění!“, vykřikl a hned spěchal zpátky, ale kdeže byl vysypanému smetí už konec. Také vchod do propadlého podzemí hradu už nikdo nikdy nenašel. I tak zbohatl a nemusel už robit na cizího a ostatní čeledíni, když jim to vyprávěl, dlouho chodili na Zapadlisko hledat poklady, ale stejně nic nenašli. Zbyl jenom příběh, který kdysi dávno povyprávěl lidový vypravěč Josef Válka panu Pokludovi z Vratimova.

Pověsti z Václavovic

NEŠŤASTNÝ HON

Na Mlzákách na jednom vzrostlém stromě býval dlouhá desetiletí zavěšen svatý obraz. Podle vyprávění staré Vlčkové z Václavovic jej prý nechali pověsit na zbožný úmysl majitelé šenovského panství, svobodní pánové Skrbenští. Seběhlo se to takto. Cesta od šenovského zámku do Václavovic a odtud až k lesu byla po obou stranách osázena kaštany. Po ní se jezdilo přes les k Sedlištím, a protože les byl hluboký a šenovští páni jiný tak velký les neměli, pořádali tam hony na vysokou zvěř.

Jednou v červnu Skrbenští zase konali hon na jeleny. Byl teplý, možná až příliš teplý rok. Po lese rostlo hojně maliníku a děti z okolních obcí tam chodily sbírat právě dozrávající maliny. Byla tam, i skupinka dětí z Václavovic a pranic nenasvědčovalo tomu, že se tu o malou chvíli odehraje tragédie. Tu náhle postřelený jelen, kterého špatně trefil jeden z lovců, vběhl do toho lesa a honci na koních jej pronásledovali. Najednou se před nimi zavlnily halouzky nebo se někomu zezdalo, že spatřil jelení paroží a tak vykřikl: „Jelen!“ Jeden z pánů nelenil a dvakrát vystřelil tím směrem. Pozdě litoval! Namísto jelena zabil dvě děti — chlapečka a děvčátko, kteří tam sbírali maliny. Pro rodinu to

byla tragédie, náraz přišla o všechny děti a nic je nemohlo nahradit. Na připomínku té strašlivé události tam pak měli zavěsit onen svatý obraz.

Také další verze této události pochází z Václavovic. Majitel šenovského panství, baron Skrbenský (podle verze ze Sedliště hrabě Pražma z Frýdku) na lovu nešťastnou zastřelil dítě. Mělo se to přihodit v lese u cesty z Václavovic do Sedliště, v místě, zvaném Ryninka. Je tam malá studánka, která dostává vodu z nedalekého malého pramene malým korytkem, místně zvaným „ryninkou“. U studánky se dříve zastavovala procesí poutníků, kteří putovali od Šenova k poutnímu chrámu Navštívení Panny Marie ve Frýdku. Také proto byl na stromě poblíže pramene umístěn obrázek Panny Marie.

MRTVÍ ŠVÉDOVÉ V RYNINCE

Podle další lidové pověsti v Rynince došlo během třicetileté války k ozbrojenému střetu mezi císařskými oddíly a Švédy. Pobití Švédové zde měli být pohřbeni. Že to byli evangelíci, tak je nikdo nelitoval. Stáhli jim boty a šaty a skoro nahé je naházeli je do hluboké jámy. Žádný kněz, žádná modlitba a ni svěcená voda je nedoprovázely na věčnost. Pamětníci pomřeli a dnes už žádný místní nedokáže ukázat, kde to mělo být...

CHUDÁK JATERKA

Dne 17. září 1824 byla vysvěcena menší zděná kaplička ve Václavovicích, která stojí na Koptově na kopci, skoro u lesa. K ní se vztahuje zajímavá pověst. Do nedalekého stavení se vrátil z vojny bývalý hospodář. Jako zbědovaný, ošuntělý poutník, žebrák, tento vysloužilý voják požádal o vodu a o chléb. Hospodyně, jeho manželka, která se domnívala, že její manžel ve válce padl, měla již novou rodinu a další děti. Svého manžela nepoznala. Podala mu, oč žádal, on si vzal chléb, posadil se na mez u cesty, díval se na stavení a plakal. Pak odešel neznámo kam. Jeho manželka a lidé, kteří šli okolo a viděli tohoto plačícího žebráka, si až dodatečně uvědomili, že to byl bývalý hospodář. Proto na tomto místě nechala jeho bývalá žena postavit kapličku.

Podle jiné verze pověsti se jednalo o člověka jménem Jaterka, který pocházel z chalupy, která předcházela dnešnímu čp. 91. Kdysi v těchto místech měl bydlet v dřevěné chalupě. Byl to velmi urostlý člověk selského původu, který vynikal vzrůstem a silou. Málokdo se s ním mohl měřit, každého prý přemohl. Přišly zlé časy a Turci pronikli až do Uher a ohrožovali samotnou Ví-

deň. Jaterka musel narukovat do císařského vojska a po jedné prohrané bitvě ho Turci vzali do zajetí a odvěklí až do Turecka, jeho žena a děti zůstaly samy doma bez živitele. V Turecku byl Jaterka spolu s dalšími křesťany uvržen do otroctví a musel vykonávat ty nejtěžší práce.

Jednou se lodice, která převážela pašova syna, uprostřed divoké řeky převrhla a pašův syn začal tonout, nikdo neměl odvahu skočit do proudu plného vodních vírů. A také proč, byl to syn nenáviděného paši a žádnému z křesťanů se nechtělo riskovat život. Jen Jaterka nelenil, skočil do vody a před jistým utopením malého synka zachránil. Paša mu slíbil, že mu splní jakékoliv přání. Jaterka si vyžádal milost a propuštění ze zajetí a kromě průvodního dopisu od paši ještě dostal váček pořádně nadtý zlatem.

Po mnoha letech se Jaterka navrátil domů do rodných Václavovic. Nikdo jej nepoznal, mnohý z jeho vrstevníků a ostatně ani jeho rodiče již nebyli na živu. Také on vesnici nepoznával, tolik se za mnoho let, co byl v cizích zemích, změnila. Pozdě k večeru došel až ke své chalupě, nahlédl okénkem a strnul. Jeho žena se mezitím znovu provdala, když Jaterku prohlásili za mrtvého. Smutně šel na kopeček nad vesnicí a tam si utlal k noclehu. Ráno lidé, kteří šli pracovat na pole, tam našli ležet neznámého muže, oblečeného do ošuntělých šatů. Jak k němu přišli blíže, tu zjistili, že ten neznámý je mrtvý. V kabátě u něj našli váček peněz a dokonce propouštěcí list z otroctví, podle kterého zjistili, že je to již dávno zapomenutý václavovický Jaterka. Na tom místě ho pak pohřbili a za peníze, které měl při sobě, mu tam postavili kapli. Zbytek peněz dostaly jeho děti.

Nejpravděpodobnější verzí je, že se z války Jaterka vůbec nevrátil, stejně jako Jiří a Josef Řepišť z čp. 71, kteří v Uhrách bojovali ve službách rakouského císaře proti vzbouřeným Košutovcům.

JAK HOSPODY KE JMÉNŮM PŘIŠLY

Hospoda Čepaník, zvaná též Na čepaníku, je na čp. 56 ve Václavovicích u hlavní silnice, vedoucí z Šenova do Frydka. Traduje se, že prý tato hospoda dostala svoje pojmenování podle hliněných hrnců, které se tam dříve dělaly. Těm se říkalo „čepaně“. A skutečně, na začátku 19. století zde žil nějaký hrncíř neznámého jména. Podle místního vyprávění hlínu těžil v Dulku, menším údolíčku, které začíná za Čepaníkem a táhne se až k nedalekému lesu. Současnou hospodu postavil v roce 1869 pan Košťál. Podle jiného podání prý v nedalekém hlubokém lese byly díry na chytání vlků.

Hospoda Lapačka v nedalekém Šenově prý zase dostala svoje pojmenování podle mládenců, které tam lákali na vojnu. Tenkrát se chodilo na čtr-

náct let vojenské služby a tak mládence vnadili na příjemný vojenský život, opíjeli je, též je lákali na hudbu, tanec rozpustilých děvčat a hlavně jim slibovali peníze a slávu. Podle jiného podání na tomto místě financové chytali pašeráky a uprchlíky, kteří sběhli z panské roboty. Na lapačce je pak soustřeďovali a odváželi do Frýdku k výslechu. Pak je odsoudili, nakrátko zavřeli a následně museli jít na sedm let sloužit do vojska císaře pána. Původní hospoda stávala kousek dál, než jak je ta dnešní. V roce 1890 ji totiž postavil František Slíva jako náhradu za starou hospodu. A že nebyl žádný chudák, ve dvoře si postavil řeznictví. Jeden z jeho synů, František, byl hospodským, druhý, Bedřich, vedl řeznictví.

Žavěrem alespoň tři pověsti ze Žabně

KTERAK ŽABEŇ KE JMÉNU PŘIŠLA

Osada Žabno, Žabná, dnešní Žabeň, vznikla při cestě z Místku vedoucí do Moravské Ostravy. Uprostřed obce stojí kaple zasvěcená sv. Fabiánovi a sv. Šebestiánovi, která byla vystavěna v roce 1838, údajně na památku přestálé morové rány, která v tomtéž roce v Žabni vypukla. Žel tento údaj se nezakládá se na pravdě, poslední morová rána zasáhla Místecko v letech 1715—1716. Spíše mohlo jít o opožděnou epidemii cholery. V den sv. Šebestiána konali obyvatelé Žabně každoročně děkovné procesí do Paskova na památku přestálé morové rány, která zde v minulosti zuřila. Při silnici stojí zbytek dvora hraběte Stollberga, majitele paskovského panství.

Název Žabno, Žabeň dobře vystihuje místní situaci. Ještě před dvěma sty lety byly v blízkém okolí četné mokřady a rybníky s množstvím žab. Jejich výskyt v nadměrném množství dal podnět k pojmenování obce. Žáby z mokřadů kolem říčky Olešné, která protéká okrajem Žabně, se dokonce dostaly do krásné literatury. Jejich kvákání inspirovalo před necelými čtyřiceti léty pana Jiřího Stáhalíka z Místku, k napsání pohádky „O slavné žabí princezně z říčky

Olešné". Jižním směrem od Žabně se kdysi nacházela větší pastvina o rozloze čtyři a půl aru, na které podle pověsti byli za napoleonských válek pohřbeni ruští vojáci, zvaní Moskali. Odtud prý starý název pozemku „Mozgole“.

OHNIVÁCI V ŽABNI

Říčka Olešná, která teče přes Žabeň, byla kdysi samý zákrut. Po obou stranách Olešné bývaly mokré louky, na kterých se to jenom hemžilo ohniváky. Jednu pověst zaznamenal a dále vyprávěl někdy v roce 1905 místní učitel Tomáš Zukal.

Jednou pozdě navečer nakládal jeden sedlák na poli brambory na vůz. Bylo tma jako v pytli. Vůz měl stěží z poloviny naložen. Tu si pomyslel: „Pane Bože, kdyby mi tak někdo posvítil, abych práci zdárně dokonal.“ Kde se vzalo, tu se vzalo, najednou vedle něj ve vzduchu stálo a svítilo náramné světlo a svítilo tak dlouho, až všechny brambory naložil. Potom jel s vozem domů do Žabně a to světlo mu pořád svítilo, stále se posouvalo před ním. Doprovázelo ho až k cestě, která odbočovala k jeho statku. Tam se zastavilo a čekalo, až s vozem přejede. Sedlák, který věřil na ohniváky, smekl čepici a světlu poděkoval: „Zaplať ti Pámbů!“ Teprve pak světlo zhaslo a on potmě dojel až ke stodole vedle svého domu. Podobnou pověst znali i v nedalekém Sviadnově.

Za první světové války ještě mnozí obyvatelé v Žabni doma svítili tzv. „štípami“ – loučemi. Výroba „štíp“ byla hodně namáhavá, bylo zapotřebí upnout dlouhý a rovný kus dřeva do zvláštní stolice, zpravidla čtyři táhli a pátý vedl veliký hoblík, ženy vázaly „štípy“ dohromady. Dodávaly se i do nedalekého Místku. Z tenkých „štíp“ se pletly koše, tzv. „lubňoky“. Ty byly velmi oblíbené a jako poslední je uměl zhotovit Karel Koniček ze Sedlišť.

POUŤ DO FRÝDKU

Jednou, ještě za císaře pána, se vypravily dvě dívky ze Žabně na pouť k Panně Marii do nedalekého Frýdku. Obě byly velmi zbožné a ještě dlouho po mši se klečící horlivě modlily. Uviděl to velebný pán a po mši svaté si je nechal zavolat do sakristie. Tam jim řekl: „Milé dívky! Přiznejte se mi pravdou spravedlivou, co jste si každá myslela klečící před oltářem!“

Dívky zaraženě na sebe pohlédly a neměly valné chuti vyjevit, nač předtím myslely. Když velebný pán znovu přednesl svou prosbu, tu mu ta první

odpověděla: „Já jsem si pomyslela, že až půjdu z pouti, tak se zastavím v městě a koupím si v krámě hedvábný šátek, jaký žádná nemá, a když půjdu nastrojená do kostela v Paskově, všichni mládenci se na mně budou koukat.“

Ta druhá stála smutná, sklopila oči a nesměle se vyznala: „Důstojný pane, já jsem si umínila, že se nebudu vdávat. Začal k nám chodit jeden bohatý sel-ský synek a rodiči mě za něj nutí. Víím, že mám rodiče poslouchat, ale přišla jsem se k Panně Marii pomodlit, aby mi požehnala, a já jí svou nevinnost obě-tuji.“

Pochválil ji velebný pán, že se moc dobře modlila: „Nad tvou hlavou pletl anděl věnec z červených a bílých růží a ze zelených ratolestí. Potom ho polo-žil na tvou hlavu, požehnal ti a zmizel. Buď vždy zbožná a budeš šťastná.“

Té druhé pak řekl: „Před tebou jsem viděl raracha, třásl ti šátkem před očima a šuškal ti do ucha. Jestli se neobrátíš k nápravě, po zbytek života bu-deš nešťastná.“

Obě dívky si z pouti přinesly domů ochranný obrázek s Pannou Marií Frý-deckou a stala se z nich dobrá děvčata. Ta první se nikdy nevdala, i když do kláštera nevstoupila, a ta druhá se časem stala dobrou manželkou, zbožnou a poslušnou svého muže. Jestli tak tomu bylo doopravdy, nevíme, to jsme ještě na světě nebyli. Jenom nám ten příběh před lety vypravovala paní Bo-žena Konůpková ze Sedlišť.

O AUTORECH

Manželé Jiřina a Jaromír Poláškoví žijí v historickém centru slezského Frýdku, místní části okresního města Frýdku–Místku. Společně napsali „Pověsti a legendy Moravy a Slezska“ (1997, 1998, 2000), „Moravkoslezské pohádky“ (1999), „Moravkoslezské pověsti“ (2000), „Ve stínu frýdecké synagogy“ (2000) a dvě desítky regionálně zaměřených publikací. Jaromír Polášek je autorem knih „Dřevěné kostely a kaple Moravy a Slezska“ (2001), spolu s dalšími autory napsal „Podnikatelská historie. Novodobí podnikatelé — Frýdek–Místek a okolí“ (1998, spolu s V. Strakošovou), „Šlechtická sídla na Frýdecko–Místecku“ (2005, spolu s J. Tichánkem, Z. Šerým, J. P. Štěpánkem, M. Bitterem), „Starič 1258–2008“ (2008, spolu s I. Cichou) a „Dřevěné kostely a kaple v Beskydech a Pobeskydí“ (v tisku, spolu s H. Wawreczkou, V. Peterem, J. Spyrou, M. Makowskim).

Bc. Jiřina Polášková (1966) pochází z Dolního Nového Dvora, místní části Bílovce — Bravinného, pracuje na Úřadu práce ve Frýdku–Místku. Mgr. Jaromír Polášek (1961) pochází z Frýdku–Místku, pracuje v Muzeu Beskyd Frýdek–Místek. Společně se věnují popularizaci regionální historie a vlastivědy, ať už prostřednictvím přednášek a vlastivědných vycházek pro veřejnost, nebo psaním odborných a populárních článků. Fotografují a dokumentují proměny lidských sídel a krajiny, zabývají se nedestruktivním archeologickým průzkumem zaniklých industriálních objektů v oblasti Moravkoslezských Beskyd, judaistickou problematikou, historií dřevěných sakrálních staveb, sbírají pověsti, legendy, pohádky a lidová vyprávění. Jsou také členy Fiat klubu Ostrava a podílejí se na organizování srazů majitelů vozů italských značek.

PRAMENY A LITERATURA:

- Bakala, J.: Komentář k bádání o počátcích města Frýdku–Místku. *Časopis Slezského musea*, 20, 1971, s. 111–130.
- Bakala, J.: Osídlení Frýdecka a Jablunkovska v období vrcholného feudalismu. Okresní vlastivědné muzeum, Frýdek–Místek 1982. 168 s.
- Bakala, J.: Osídlení Místecka a Brušperska v období vrcholného feudalismu. Okresní vlastivědné muzeum, Frýdek–Místek 1983. 215 s.
- Bakala, J.; Borák, M.; Gawrecki, D.; Janák, D. a kol.: *Nástin dějin Těšínska*. Ostrava 1992. 263 s.
- Bartoň, J. a kol.: *Čtení o Sedlišťích*. Obecní úřad, Sedliště 2005. 305 s.
- Broulík, P.: *Nestárnoucí hospody. Šmíra*—Print s. r. o., Opava 2008. 175 s.
- Bukovanský, K. J.: Z pověstí slezských. *Kalendář slezský* 1906, č. 10, s. 68–70.
- Čep, T.: Slezské povídky lidové o halách a morách. *Vlastivědný sborník slezský*, 2, 1926, s. 205–226.
- Farní kronika římskokatolické farnosti v Šenově. Xerokopie.
- Figeľ, D.; Michálek, L.: Těšínsko v mladším pravěku. *Archeologie Moravy a Slezska*, 8, 2008, v tisku.
- Hosák, L.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Vyd. 1. Ostrava, Profil 1967. 464 s.
- Jak haviř robil na šachtě. Podle vyprávění horníka Mohyly z Petřvaldu zapsala Božena Konůpková. Šedesátá léta, blíže nedatováno. *Archiv manželů Poláškových*.
- Jura, F. R.: *Staré pověsti slezské*. Nakladatelství—knihkupectví Vojtěch Šeba, Praha 1934. 201 s.
- Karkoška, J.: O Meluzině (z pověstí obce Šenova na Těšínsku). *Těšínský kalendář*, 1928, s. 82.
- Kořistka, K.: *Markgrafschaft Mähren und das Herzogthum Schlesien*. Eduard Hölzels Verlag, Wien und Olmütz 1861. 522 s.
- Lankočí, H.: *Obec a panství Šenov*. Union, Polská Ostrava 1913. 88 s.
- Linhart, F.: *Vlastivěda moravská. Místecký okres*. Musejní spolek, Brno 1915. 252 s.
- Lubojacký, A.: *Kaple Lipina v Bruzovicích. Zábava a poučení*, 1900, č. 26, s. 203–204; 1901, č. 2, s. 15–16.
- Mikoláš, J. L.: *Beskydské pověsti*. *Archiv manželů Poláškových*.
- O vdově. Co se v Bruzovicích stalo. *Kalendář slezský*, ročník 6, 1902, *Matice osvěty lidové v Těšíně*, s. 113.
- Paskov — 730 let. *Obecní úřad, Paskov* 1997. 150 s.
- Pastrňák, M.: *Václavovice 1302 — 2002*. *Obecní úřad ve Vácavovicích ve spolupráci s nakladatelstvím Tilia, Šenov* 2002. 219 s.
- Pavlok, B. a kol.: *Lašská obec Řepiště. Místní národní výbor, Řepiště* 1970. 118 s.
- Plaček, M.: *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*. Libri, Praha 1996. 439 s.
- Polášek, J.: *Nové pravěké nálezy z Frýdecko–Místecka*. *Informační zpravodaj ČAS — pobočka pro severní Moravu a Slezsko*, 1998, s. 82–83.
- Polášek, J.: *Euroregion Beskydy. Mapa (doprovodný text pro 57 členských obcí)*. *MěÚ Frýdek–Místek a Region Beskydy* 2000.
- Polášek, J.: *Dřevěné kostely a kaple Moravy a Slezska*. *Agave, Český Těšín* 2001. 382 s.
- Polášek, J.: *Z historie Šenova a šenovského zámku*. *Těšínsko*, 46, 2003, č. 4, s. 11–17.
- Polášek, J. a kol.: *Staříč — 750 let*. *Regio, Český Těšín* 2008. 114 s.
- Polášek, J.: *Nejstarší minulost Šenova*. *Archeologie Moravy a Slezska*, 8, 2008, v tisku.
- Polášek, J.; Polášková, J.: *Pověsti a legendy Moravy a Slezska*. Vyd. 1. *Agave, Český Těšín* 1997. 333 s.
- Polášek, J.; Polášková, J.: *Moravskoslezské pověsti*. *Agave, Český Těšín* 2000. 327 s.
- Prasek, V.: *Dějiny knížectví těšínského*. *Za pomoci české akademie*. *Nákladem vlastním, Opava* 1894. 220 s.

- Prasek, V.: Podání lidu (pověry, pohádky, výroční obyčeje). Opava 1889. 240 s.
- Sedlištské pověsti a jiné příběhy. Vyprávěla Božena Konůpková 16. 11. 1998 Dr. Václavu Cichoňovi a Mgr. Jaromírovi Poláškoví. Záznam provedl J. Polášek. Archiv manželů Poláškových.
- Skarka, J.: Vyprávěnky po našimu. Lidový folklór z obcí v okolí Žermanické přehrady. Nestránkováno. Muzeum Beskyd Frýdek–Místek. Rukopis č. 1555.
- Stibor, J.: Některé zajímavosti z dějin obcí a jejich držitelů (K dějinám města Havířova). Těšínsko, 38, 1995, č. 2, s. 1–5.
- Škaruda, D.: Dějiny Místku do r. 1897. Muzeum Beskyd Frýdek–Místek, rkp. č. 2, cca 120 s.
- Šuba, K.: Kdy odešla strašidla z Beskyd. Těšínsko, 1975, č. 1, s. 22–25.
- Téma, B.: Jak vznikla jména Šenov a Šumbark. Těšínsko, 2, 1969, č. 2, s. 7–9 sl.
- Tengler, E.: Ostravsko v historii a pověstech. Vlastivědný sborník, 1, č. 3. Slezská Ostrava 1931. 40 s.
- Tengler, E.: Těšínsko v historii a pověstech. Vydáno k 600. výročí připojení Těšínska k zemím koruny české. Učitel'ská jednota slezskoostravská, Slezská Ostrava 1935. 57 s.
- Tengler, E.: Vlastivěda Slezské Ostravy. Putování po okolí a po frýdeckém okrese. Typia, Slezská Ostrava 1931. 63 s.
- Tichánek, J.; Štěpánek, J.; Bitter, M.; Šerý, Z.; Polášek, J.: Šlechtická sídla na Frýdecko–Místecku. Kopřivnice 2005. 621 s.
- Totěf (Kutta, J.): Pověsti Tošonovské, Bezkydské besedy, 1915, s. 99.
- Valošek, I. a kol.: Vratimov, minulost a současnost města papíren. MěstNV Vratimov, Ostrava 1974. 243 s.
- Vochala, J.: Vlastivěda Těšínska. Lidová čítanka dějepisných, národopisných, kulturních a místopisných obrazů Československého Těšínska. Díl I.. Frýdecko a Slezsko–Ostravsko. Frýdek 1923. 79 s.
- Wolny, G.: Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften. I. Abteilung Olmützer Erzdiözese. Brünn 1855. 454 s.
- Záhorská, P.: Čáry a pověry. Bezkydské besedy, 1916, č. 4–6, s. 96–103.
- Závada, V.: Literární pozůstalost (opisy z archivu lašského národopisného hnutí Sedlišťané, vzpomínky autorova otce Viktora Václava Závady, dokumenty z pozůstalosti Joži Vochaly, opisy dokumentů Ferdinanda Antonína Striže). Archiv manželů Poláškových.
- Ze zajímavostí starého Těšínska. Vlastivědná příloha „Obrany Slezska“. Věstník Slezské muzejní společnosti v Orlové a Slezského národopisného sdružení pro Těšínsko „Sedlišťané“ ve Frýdku. Ročník 1925, č. 1, s. 7–8.

Z ÚST DO ÚST:

POVĚSTI ZE SLEZSKÉ BRÁNY

(Z OBCÍ ŠENOV, VRATIMOV, PASKOV, SEDLIŠTĚ, KAŇOVICE, ŘEPIŠTĚ, VÁCLAVOVICE, ŽABEŇ)

PUBLIKACE BYLA VYDÁNA K DESÁTÉMU VÝROČÍ ZALOŽENÍ REGIONU SLEZSKÁ BRÁNA

JIŘINA A JAROMÍR POLÁŠKOVI

VYDALO A VYROBILLO NAKLADATELSTVÍ A TISKÁRNA RADIM MOHYLA – *Beatris*, DOBRÁ. PRVNÍ VYDÁNÍ, BŘEZEN 2009
Beatris, AREÁL VÚHŽ 240, 739 51 DOBRÁ • nakladatelstvi@beatris.cz • ☎: 558 601 702 • WWW.BEATRIS.CZ

ISBN 978–80–86737–62–4

Z úst do úst:

Pověsti

ze Slezské brány

(Z OBCÍ ŠENOV, VRATIMOV, PASKOV, SEDLIŠTĚ, KAŇOVICE,
ŘEPIŠTĚ, VÁCLAVOVICE, ŽABEŇ)

Z úst do úst: Pověsti a též trochu pravdy... • Svazek 16.

PUBLIKACE BYLA VYDÁNA K DESÁTÉMU VÝROČÍ ZALOŽENÍ
REGIONU SLEZSKÁ BRÁNA

